

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

**на тему «Платіжні інструменти в розрахункових
операціях підприємства»**

Виконав: студентка
Групи ФБСз(ст)-21
Спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа і страхування
Остап`юк Вікторія Володимирівна

Керівник
к.е.н., доц. кафедри фінансів
Цюпа Оксана Петрівна

Рецензент
к.е.н., доц. кафедри підприємництва,
торгівлі та прикладної економіки
Стефінін Володимир Володимирович

Івано-Франківськ – 2024

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 . ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	6
1.1. Сутність платіжних інструментів як елементу платіжної системи.....	6
1.2. Види платіжних інструментів та їх загальна характеристика.....	11
1.3. Нормативно-правове забезпечення застосування платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємств в Україні.....	18
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»).....	25
2.1. Загальна характеристика економічно-господарської діяльності Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України».....	25
2.2. Практика використання підприємством платіжних інструментів на прикладі Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України».....	33
2.3. Проблеми підприємств у виборі та застосуванні платіжних інструментів в розрахункових операціях.....	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ ПІДПРИЄМСТВА.....	47
3.1. Світові тенденції та досвід використання платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємства.....	47
3.2. Напрями удосконалення процесу використання платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємства.....	55
ВИСНОВКИ.....	65

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми. Платіжні інструменти нині є необхідною складовою фінансової системи, яка дозволяє проводити швидкі й надійні фінансові операції. Розуміння природи цих інструментів у платіжних процесах компаній та їх ефективне використання стає ключовим фактором для отримання конкурентної переваги та забезпечення фінансової стійкості. У такому контексті, ефективні платіжні операції стають необхідним елементом успішного функціонування підприємств. Однак, швидкі зміни у технологіях та зростаючі очікування споживачів ставлять перед компаніями нові завдання щодо оптимізації розрахункових процесів та використання сучасних платіжних засобів та інструментів.

У сучасному світі, де швидкість є ключовим фактором успіху, швидкі та ефективні платіжні інструменти дозволяють підприємствам здійснювати операції швидше та з меншими витратами. З розвитком глобальних бізнес-операцій, потреба в зручних та надійних платіжних інструментах стає ще більш важливою. Платіжні системи, які працюють міжнародно, дозволяють підприємствам здійснювати трансакції з клієнтами та партнерами з усього світу.

Ефективне управління розрахунками дозволяє підприємствам підтримувати фінансову стабільність. Це включає в себе своєчасні платежі, уникнення заборгованостей та зниження ризиків. Сучасні платіжні системи забезпечують підприємствам можливість ведення детального обліку платежів, аналізу фінансових потоків та планування майбутніх операцій.

Використання сучасних платіжних інструментів допомагає підприємствам підтримувати конкурентні переваги на ринку, оскільки вони можуть пропонувати клієнтам зручні та інноваційні рішення для оплати товарів і послуг.

Отже, питання платіжних інструментів в розрахункових операціях підприємства є дуже важливим для забезпечення ефективності, конкурентоспроможності та фінансової стійкості бізнесу.

Питання використання платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємств досліджено в наукових працях Гейця В.М., Єпіфанова А.О., Кравця В.М., Міщенко В.І., Мороза А.М., Науменкової С.В., Новака І.М., Савлука М.І., Сало І.В., Страхарчука В.П., Цокола С.Л та інші.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів використання платіжних інструментів в розрахункових операціях підприємства.

Для досягнення означених цілей в дипломній роботі було вирішено наступні завдання:

- розглянути сутність платіжних інструментів як елементу платіжної системи;
- дослідити види платіжних інструментів;
- вивчити основи нормативно-правового забезпечення застосування платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємств в Україні;
- охарактеризувати виробничо-господарську діяльність підприємства;
- проаналізувати практику використання підприємством платіжних інструментів на прикладі Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України».;
- описати проблеми підприємств у виборі та застосуванні платіжних інструментів в розрахункових операціях.
- вивчити світові тенденції та досвід використання платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємства;
- обґрунтувати напрями удосконалення процесу використання платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємства.

Об'єкт дослідження було обрано діяльність Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»..

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад,

інструментів і засобів розгляду платіжних інструментів в розрахункових операціях підприємства.

Методи дослідження. При виконанні дипломної роботи були використані загальнонаукові методи та спеціальні методи дослідження, зокрема такі загальнонаукові та економіко-математичні методи, як аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація та моделювання. Спеціальні методи, які використано під час написання дипломної роботи – це метод групування, порівняння, метод балансування, метод співвідношення та ін.). Теоретико-методологічною основою написання дипломної роботи стали джерела навчальної, наукової та періодичної літератури з обраної тематики, а також нормативно-правові документи, статистична і фінансова звітність Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що розміщені на 65 сторінках основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

1.1. Сутність платіжних інструментів як елементу платіжної системи

Система безготівкових розрахунків поширена та активно розвивається у великій кількості країн світу, відображаючи рівень розвитку економіки в кожній конкретній країні. Безготівкові розрахунки відкривають нові можливості, проте мають свої переваги та недоліки. Використання безготівкової економіки в Україні є беззаперечно доцільним. Це система, де фізичні гроші або готівка не використовуються в обігу, замість них застосовується безготівкова система, у якій платежі проводяться за допомогою кредитних або дебетових карток, електронних банківських платіжних документів або віртуальних гаманців, а також за допомогою PoS-терміналів

За висновками Національного банку України, наша країна характеризується високою часткою готівки в економіці. Згідно з висновками регулятора, великий обсяг готівкових операцій свідчить про сповільнення темпів зростання економіки країни та зменшення її прозорості. Показник співвідношення готівки до валового внутрішнього продукту визначає стабільність функціонування грошового ринку, при цьому рівень цього показника не повинен згідно нормативів перевищувати 4%.

Безготівкові розрахунки виступають як інструмент управління фінансами та регулювання економічних відносин між суб'єктами господарювання. Їх здійснення сприяє розширенню циклу відтворення суспільного продукту.

З економічного погляду, безготівкові платежі відображаються як складова частина грошового обігу національної економіки, через яку протікає рух грошей або конкретні форми витрат. Ці розрахунки є також особливою мультифункціональною сферою фінансових відносин з характерними

особливостями. Основна мета безготівкових платежів полягає у тому, що шляхом регулювання єдиної банківської системи, через яку здійснюються такі розрахунки, держава впливає на фінансові відносини в цілому [4].

В епоху цифрової (інформаційної) трансформації відбувається значне накопичення даних у Інтернет-середовищі. Багато процесів переходять до цифрового формату, що призводить до зменшення впливу традиційних фінансових установ на процес грошових обмінів. Цифровий формат передбачає застосування сучасних технологій для проведення грошових операцій віддалено.

Платіжна система представляє собою комплекс взаємозв'язаних відносин між економічними суб'єктами, спрямованих на створення, обмін, розподіл та перерозподіл платіжних інструментів з метою проведення розрахунків, переказу коштів та врегулювання боргових зобов'язань між учасниками економічного обігу. Суб'єктами національної економіки є різні інституційні одиниці, такі як підприємства, організації, установи та домашні господарства, які здійснюють різноманітні види економічної діяльності.

Отже, платіжна система може розглядатися як економічно-соціальний інститут з набором установлених правил та діючих на їх основі соціальних суб'єктів, передусім організаційних структур. Аналізуючи різні підходи до визначення терміну «платіжна система», слід відзначити відсутність єдиного розуміння цього поняття як у сучасних дослідженнях, так і в дослідженнях минулих років (табл.1.1).

Виходячи з таблиці 1, трактування поняття «платіжна система», яке наводять автори, використовують різні категорії, такі як сукупність норм, відносин, метод, механізм, набір інструментів, інфраструктура та система інститутів. Проте ми вважаємо, що ці визначення мають певні недоліки. Наприклад, у роботах авторів І. Б. Бабуха, Ф. Мишкіна, М. Образцова, Д. Лагутіна та Дж. Є. Спіндлера відсутня деталізація щодо визначення суб'єктів платіжної системи та її складових елементів.

У деяких дослідженнях, зокрема в роботах О. Д. Вовчака, поняття

«платіжна система» розглядається виключно з юридичного або технічного погляду, не охоплюючи економічну сутність цього поняття. Наприклад, Вовчак визначає «платіжну систему» в контексті банківської сфери, що може бути недостатньо вичерпним у зв'язку з розвитком технологій фінансових технологій. Деякі автори, такі як І. С. Кравченко і Ю. С. Балакін, розглядають платіжну систему як установу, що обмежується функціями та сферами діяльності.

Таблиця 1.1

Характеристика науковцями сутності поняття «платіжна система»

ПІБ автора	Трактування
Закон України «Про платіжні послуги»	«Платіжна система - система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи» [26]
І. Б. Бабух	«Платіжною системою є сукупність юридичних норм, які регулюють у суспільстві організацію кредитних грошей та порядок їх використання у функції платежу і функції обігу» [2]
О. Д. Вовчак	«Платіжна система – це набір платіжних інструментів, банківських і, як правило, міжбанківських систем переказу коштів, поєднання яких забезпечує грошовий обіг разом з інституційними правилами та процедурами, що регламентують використання цих інструментів і механізмів» [6]
І. С. Кравченко і Ю. С. Балакіна	«Платіжна система є інфраструктурою фінансового ринку, що містить установу, яка забезпечує операційну діяльність платіжної системи, учасників платіжної системи, а також інші елементи, що забезпечують здійснення розрахунків за платежами і переказами учасників і користувачів послуг платіжних систем або третіх осіб шляхом взаємодії між ними у межах визначеного правового поля» [13]
Д. Лагутін	«Платіжна система – це система банківських механізмів, які служать для переказу грошових коштів між суб'єктами господарювання» [14]
Фредерік Мишкін	«Платіжна система – метод проведення ділових операцій в економіці» [15]
Дж. Є. Спіндлер	«Платіжна система – це ряд правил, установ і технічних механізмів для переказу коштів, що є невід'ємною частиною

Платіжна система має за об'єкт платіжні інструменти, що являє собою засоби у конкретних форматах, які використовуються для ініціювання переказів. Ці інструменти можуть бути представлені на паперових, електронних або інших носіях. До них відносяться переказні документи, включаючи рахунки, а також електронні методи оплати. З цього погляду, розвиток платіжних інструментів відображається на еволюції розуміння поняття «платіжна система» і того, як цей розвиток сприяв змінам у загальному уявленні про платіжні системи.

Розглядаючи функцію грошей як основний платіжний інструмент, важливо почати з аналізу їх ролі як засобу платежу. У грошовій теорії цю функцію пов'язують з появою кредиту та кредитних грошей. Поява кредитних операцій призвела до розриву в часі між рухом товару від продавця до покупця та зворотнім рухом грошей. Це спричинило початок самостійного руху грошей, що не пов'язаний безпосередньо з одночасним рухом товарів. Цей процес став основою для розвитку самостійної функції грошей як засобу платежу. Поступове складання економічних відносин породжувало нові вимоги до національних платіжних систем, такі як формування регулятора грошового обігу, емітента платіжних інструментів, встановлення вимог до учасників процесу, а також розроблення правил, принципів та норм здійснення платіжних обмінів.

Початковими платіжними інструментами можна вважати золото та срібло, які стали грошима завдяки своїй дорожчій цінності та тривалості. Перші монети, на думку дослідників, з'явилися у Китаї та країнах Близького Сходу приблизно в XIII-XII століттях до нашої ери, зазвичай це були мідні монети. Близько 4 тисячі років тому в Ассирії почали виготовляти монети з золота. У ті часи платіжна система обмежувалася лише рухом цих металів і в основному використовувалася фізичними особами, а не організаціями або фінансовими установами. Проте проблемою системи платежів, що базувалася тільки на

дорогоцінних металах, було те, що ця форма грошей була дуже витратною і не зручною.

Наступним кроком у розвитку платіжних систем була поява паперових грошей як платіжного інструменту. Паперові гроші мали значну перевагу порівняно з дорогоцінними металами, але в той же час вони могли стати повноцінним засобом обміну лише за умови довіри до влади, яка видає їх.

На цьому етапі влада стає ключовим гарантом законності та надійності грошей, виступає їх емітентом і зароджується поняття Центрального банку. Значним фактором розвитку платіжних систем стала поява кредитних грошей, таких як векселі та чеки, що дозволило зменшити витрати на транспортування грошей та скоротило час обміну. Все це позитивно вплинуло на ефективність платіжної системи того часу. У цей період платіжна система була залежна від фінансових установ та організацій, які здійснювали емісію цих платіжних засобів. Фінансові установи все більше закріплювали та розширювали сферу свого впливу.

Револьюційним кроком у розвитку грошей стала поява електронних грошей. Система обігу, що базується на комп'ютерних технологіях, дозволила здійснювати будь-які перекази та розрахунки миттєво, надійно та без зайвих трансакційних витрат. Основними платіжними інструментами стали платіжні кредитні та дебетові картки. Учасниками платіжної системи залишаються економічні суб'єкти, установи-емітенти, влада та фінансові установи. Зараз платіжна система перетворилася на цифрове рішення, яке в значній мірі прискорює економічні процеси.

Платіжну карткову систему розглядають в двох аспектах: функціональному та інституціональному. З функціональної точки зору, це сукупність механізмів, форм, методів та принципів організації переказу коштів між особами згідно з законами, правилами та стандартами, які визначають права, обов'язки та відповідальність учасників.

Інституціональний аспект розглядає платіжну карткову систему як сукупність інститутів, які регулюються законодавством та забезпечують

виконання боргових зобов'язань, що виникають у процесі економічної діяльності. Ці інститути формують умови для використання банківських платіжних карток певного стандарту як платіжного засобу.

На практиці, функціональний та інституціональний аспекти платіжної картокової системи взаємопов'язані і утворюють єдину систему. Іншими словами, механізми переказу коштів існують завдяки інститутам, які їх забезпечують. Етап введення в обіг електронних грошей характеризується значним акцентом на банківській сфері як регуляторі платіжної системи. За нашою думкою, варто виокремити ще один етап розвитку платіжної системи, який включає в себе виникнення нових платіжних інструментів, створення яких світ заборгований не фінансовим установам чи компаніям [8, с. 10]..

Західні економісти тенденційно вважають, що у майбутньому паперові гроші будуть повністю замінені на електронні міжбанківські трансакції. Ці явища значно змінюють уявлення про платіжну систему у відношенні до учасників. Тепер серед суб'єктів значуще місце займають технологічні компанії, які пропонують новаторські та передові рішення для здійснення платежів. Сучасний економіст Рісто Гогоскі стверджує, що "платіжна система - це просто організований механізм передачі вартості між її учасниками". Це визначення, незважаючи на свою простоту, відображає сучасні тенденції до спрощення та перетворення понять на більш зрозумілі і доступні.

1.2. Види платіжних інструментів та їх загальна характеристика

Залежно від масштабу та складності підприємства і його сфери діяльності, система платіжних інструментів може включати різноманітні компоненти. Серед них - банківські рахунки, кредитні картки, електронні платіжні системи, чеки, електронні гроші, платіжні термінали, мобільні платежі, чеки-перекази та інші. Банківські рахунки виступають ключовим елементом цієї системи для зберігання коштів і проведення операцій. Кожен рахунок може мати свої функції, наприклад, операційний рахунок призначений

для проведення та отримання платежів, а рахунок для виплати заробітної плати служить для виплати заробітної плати працівникам.

Кредитні картки відкривають безготівкову можливість оплати товарів та послуг підприємством, а додатково можуть пропонувати бонусні програми, що дозволяють отримувати кешбек або інші бонуси за купівлю.

Електронні платіжні системи надають зручний спосіб безготівкових платежів через Інтернет, дозволяючи підприємствам оплачувати товари та послуги онлайн та приймати платежі від клієнтів.

Чеки - це документи, видані банком, які підтверджують оплату підприємством іншій стороні. Вони можуть бути використані для оплати послуг або товарів, розрахунок за які не можна провести безготівковим способом.

Електронні гроші представляють собою спеціальний формат електронних коштів, які можна використовувати для онлайн-платежів і легко переказувати між користувачами, полегшуючи процеси оплати та передачі коштів через Інтернет.

Платіжні термінали - це спеціальні пристрої, розміщені в торгових точках та інших місцях, що призначені для безготівкової оплати товарів і послуг. Ці термінали здатні приймати різні види платіжних інструментів, включаючи кредитні картки, електронні кошти та інші.

Мобільні платежі - це спеціальний вид безготівкових платежів, які здійснюються за допомогою мобільних телефонів. Для здійснення мобільних платежів можна застосувати різні інструменти, такі як мобільні додатки, SMS-повідомлення та інші.

Чеки-перекази - це спеціальні чеки, призначені для переказу грошей між банками або між різними країнами. Цей інструмент особливо зручний для компаній, що займаються міжнародною торгівлею та повинні здійснювати грошові перекази за кордон.

Отже, структура платіжних інструментів підприємства може бути дуже різноманітною та складатися з різних типів інструментів, які можна

використовувати для безготівкових розрахунків. Вибір конкретного інструменту залежить від потреб підприємств, їх клієнтів, а також від умов здійснення оплати та фінансових можливостей компанії.

Дійсно, система обліку та контролю платежів є важливою складовою структури платіжних інструментів підприємства. Спеціальні програмні засоби дозволяють відстежувати платежі та контролювати їх рух, що допомагає уникнути помилок та непорозумінь з клієнтами і забезпечує точність фінансового обліку.

Крім того, захист від шахрайства та крадіжок є важливою складовою платіжних інструментів. Підприємства можуть використовувати різноманітні технології, зокрема двохфакторну аутентифікацію, захист від вірусів і шпигунського програмного забезпечення, для забезпечення безпеки платежів і захисту фінансових даних своїх клієнтів.

Додатковими елементами в структурі платіжних інструментів підприємств та організацій є наступні елементи:

Електронні гаманці: це онлайн-сервіс, який надає можливість зберігати кошти в електронному вигляді та здійснювати безготівкові розрахунки. Їх можна інтегрувати з іншими платіжними системами та інструментами, забезпечуючи зручне й ефективне управління фінансами підприємствам.

Електронний банкінг: це інтернет-сервіс, який надає корпоративним клієнтам можливість дистанційно управляти фінансами. Застосування електронного банкінгу надає можливість клієнтам здійснювати різні операції, такі як оплата рахунків, переказ коштів, документ про стан рахунку.

Криптовалюта - це новий засіб платежу, що базується на технології блокчейн. Вона дозволяє проводити безготівкові операції, забезпечуючи високий рівень безпеки та конфіденційності. Хоча криптовалюти ще не широко поширені, вони стають все більш популярними серед деяких клієнтів і підприємств.

POS-термінали - це технологічні засоби, які дозволяють проводити безготівкові транзакції за допомогою банківських карток. Їх можна

встановлювати в різноманітних торгових точках, супермаркетах, ресторанах та інших місцях обслуговування. Підприємства мають можливість встановлювати власні POS-термінали або скористатися послугами сторонніх постачальників, які надають ці сервіси.

Усі ці платіжні інструменти можна інтегрувати в єдину платіжну систему підприємства, що дозволяє керувати всіма фінансовими операціями з одного місця. Вибір конкретного платіжного інструменту залежить від потреб підприємства та його клієнтів.

Для ефективного використання різних платіжних інструментів підприємства можуть використовувати платіжні шлюзи. Платіжний шлюз - це спеціальна технологія, яка забезпечує безпечні платежі через різні канали зв'язку, такі як Інтернет, мобільні додатки, POS-термінали та інші. Вони забезпечують обробку платежів, авторизацію транзакцій, перевірку залишків на рахунках клієнтів, конвертацію валют, а також безпеку та захист від шахрайства.

Підприємства можуть використовувати платіжні шлюзи як самостійно, так і співпрацювати з зовнішніми провайдерами. Використання зовнішнього провайдера може забезпечити підприємствам більшу гнучкість і заощадити час і гроші на розробку власних рішень. При цьому важливо обрати надійного та безпечного провайдера для забезпечення надійного захисту фінансових даних усіх контрагентів підприємства.

Незалежно від використаних платіжних інструментів та технологій, безпека та запобігання шахрайству є ключовими аспектами для будь-якої компанії. Підприємства повинні розробити систему контролю та моніторингу платіжних операцій, вжити заходів для запобігання шахрайству та хакерським атакам, а також використовувати надійні методи авторизації клієнтів для забезпечення безпеки фінансових даних корпоративних клієнтів [33, с. 182].

Управління платіжними інструментами є важливою складовою фінансового менеджменту компанії, що дозволяє швидко та безпечно

здійснювати платежі за товари та послуги, покращує взаємодію з клієнтами та знижує витрати на обслуговування фінансових операцій.

Технологічний прогрес і цифрова трансформація відкривають нові можливості для бізнесу у сфері платіжних інструментів. Нові технології, такі як блокчейн, криптовалюти та смарт-контракти, дають можливість здійснювати безпечніші та ефективніші транзакції.

Блокчейн - це технологія розподіленої бази даних, яка зберігає інформацію про всі транзакції між користувачами. Вона ґрунтується на принципах децентралізації та шифрування даних для забезпечення безпеки й надійності транзакцій.

Смарт-контракти - це програми, які автоматично виконують певні дії при виконанні певних умов. Вони можуть бути застосовані для захисту та автоматизації платіжних процесів, оскільки здатні автоматично переказувати кошти з рахунків клієнтів на рахунки компаній при виконанні певних умов.

Сучасний бізнес повинен бути орієнтованим на останні тенденції та інновації у сфері платіжних інструментів, щоб ефективно застосовувати їх у своїй діяльності та бути конкурентоспроможними на ринку[8, с. 12].

Вважаємо, що платіжні інструменти стають необхідною складовою економіки та діяльності будь-якого підприємства. Використання кількох платіжних методів і надання зручних та швидких способів оплати можуть забезпечити задоволеність і лояльність клієнтів, а також збільшити обіг та прибуток. Тому важливо для підприємства знати, які платіжні інструменти є найпопулярнішими серед клієнтів і які найбільш зручно використовувати у діяльності.

Зараз криптовалюти також стають популярними як платіжні інструменти, що дозволяє використовувати цифрові активи для оплати. Криптовалюти можна використовувати для оплати товарів і послуг онлайн, а також їх можна обміняти на фіатну валюту. Вони також дозволяють здійснювати необмежену кількість міжнародних транзакцій та знижують комісію за транзакції. Варто зауважити, що важливим є обачність підприємств при розгляді можливості

використання криптовалют як платіжних інструментів. Ці активи дуже волатильні, і їхня вартість може раптово змінюватися. Тому перед тим, як розпочати використання криптовалют, необхідно ретельно зрозуміти їхню природу та пов'язані ризики.

На даний час криптовалюти стають все більш популярними як платіжні інструменти, що дозволяють використовувати цифрові активи для оплати товарів і послуг. Крім того, їх можна обміняти на фіатну валюту. Криптовалюти також дозволяють здійснювати необмежену кількість міжнародних транзакцій і знижують комісію за такі транзакції.

При безготівкових операціях суб'єкти господарювання можуть користуватись різними платіжними документами, такими як акредитив, платіжне доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек та інші. Кожен з цих документів відображає відповідні угоди, проте ус застосування їх має як переваги, так і недоліки стосовно кожного платіжного інструменту (табл.1.2).

Розвиток технологій та поширення Інтернету значно розширили спектр платіжних інструментів, доступних для клієнтів та компаній. Тому на сьогоднішній день критично важливо не лише відповідати сучасним технічним стандартам, але й постійно оновлювати та підлаштовувати свої платіжні системи та процеси відповідно до постійно зростаючих потреб і очікувань клієнтів. Тільки таким способом можна досягти максимального рівня зручності та ефективності співпраці з ними [7, с. 14].

Поміж наведеними факторами важливо також враховувати технічну інфраструктуру, що є ключовою для ефективного функціонування платіжних інструментів. Це включає в себе наявність технічної підтримки, необхідного апаратного та програмного забезпечення, а також належне підключення до мережі. Особливу увагу слід приділяти питанням безпеки та захисту інформації, щоб забезпечити надійність і конфіденційність фінансових операцій.

Належний рівень знань і навичок серед працівників щодо застосування платіжних інструментів та пов'язаних з ними процедур є ключовим для

ефективної та безпечної роботи. Це може передбачати проведення навчань, тренінгів, розробку посібників та інші методи навчання, що сприяють опануванню потрібних навичок.

Зокрема, обробка платіжної інформації вимагає уваги до таких аспектів, як збір та зберігання даних платіжних операцій, проведення процедур авторизації та автентифікації клієнтів, а також заходів для захисту від шахрайства та крадіжки. Крім того, необхідно дотримуватись вимог законодавства щодо обробки особистої інформації та платіжних даних, щоб забезпечити конфіденційність і безпеку даних клієнта.

Таблиця 1.2

Переваги та недоліки різних видів платіжних документів

Документ	Переваги	Недоліки
Платіжне доручення	Гнучкість та швидкість, універсальність. Застосовується для широкого спектру платежів. Найефективніша та найшвидша стратегія ведення операцій.	Для платника: При виконанні авансової оплати товарів немає повної гарантії, що доставка продукції, послуг або виконання робіт будуть здійснені вчасно та відповідатимуть очікуваній якості. Для одержувача коштів: Несвоєчасна обробка платіжних доручень через нестачу коштів на поточному рахунку платників
Платіжна вимога	Покупець має можливість перевіряти, чи виконує постачальник умови договору щодо асортименту товарів та їх якості, і може висунути обґрунтовані вимоги щодо оплати.	Можливість відмови від операції
Платіжна вимога-доручення	Універсальність цього методу полягає в його використанні для різноманітних платежів. Завдяки цьому підвищується рівень відповідальності суб'єктів щодо організації розрахунків.	Повільність платежів виникає через те, що платник подає доручення про списання коштів, що може затримати платіж. Також можливість несвоєчасної оплати виникає через брак коштів на поточному рахунку платника. Одержувач немає гарантії, що він отримає повну суму, зазначену в платіжному дорученні
Акредитив	Безпечність та надійність гарантуються шляхом зарахування коштів на поточний рахунок лише після одержання товару. Продавець отримує доступ до коштів тільки після того, як відправить товари або надасть послуги. Підпис гаранта для оформлення договору не є	Для покупця це означає тимчасове зняття коштів з обігу, а для продавця — неможливість розпоряджатися цими коштами до моменту поставки товару чи надання послуг

	обов'язковим.	
Розрахунковий чек	Для постачальника це означає швидкість операцій, надійність та гарантії отримання коштів на рахунок одержувача чека, що пришвидшує оборот грошей та зменшує заборгованість. Для покупця це означає гарантії отримання товару чи послуги, оскільки чек формується в момент відвантаження товару.	Використання чеків обмежується у випадку великих розрахункових сум та існує висока ймовірність їх фальшування
Інкасове доручення	Право власності на товар може перейти до покупця в момент отримання	Існує ризик, що імпортер може не викупити товарну документацію після відправлення товару, особливо якщо між моментом відправлення та прибуттям товару пройшов значний термін.

При виборі платіжного інструменту компанії також мають враховувати можливість його інтеграції з іншими системами та послугами, такими як системи керування клієнтською базою, інвентаризацією або електронними комерційними платформами.

Важливим аспектом є встановлення процедур і політик безпеки, що включає в себе відповідальність за збереження інформації, доступ до систем та даних, а також відстеження можливих збоїв і порушень. Для досягнення цих цілей можуть використовуватися технології шифрування, мультифакторна аутентифікація та інші методи забезпечення безпеки[1, с. 58].

Підсумовуючи, структура платіжних інструментів охоплює різні аспекти, такі як вибір і розгляд різних платіжних методів, обробка платіжної інформації, інтеграція з іншими системами та сервісами, встановлення безпеки, процесів і політик. Вибір належної структури платіжних інструментів допоможе підприємствам забезпечити зручність і безпеку платежів клієнтів, підвищити ефективність і прибутковість бізнесу, а також збільшити довіру клієнтів до компанії.

Загалом, важливо, щоб підприємства розуміли, що ефективна система платіжних інструментів може призвести не лише до забезпечення клієнтів зручністю та безпекою платежів, але й допомогти їм ефективно управляти потоками капіталу, знижувати витрати та підвищити рівень доходів. Тому

використання платіжних інструментів та усі пов'язані з цим процеси повинні сприйматись як інвестиції.

1.3. Нормативно-правове забезпечення застосування платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємств в Україні

Обмеження контактних економічних операцій через пандемію COVID-19 призвели до прискорення розвитку технічних засобів та технологій для дистанційних розрахунків, підвищили значення електронної торгівлі та зменшили використання готівки. За рахунок зростання рівня віртуалізації, діджиталізації та інформатизації як у виробничій, так і в побутовій сферах, вже звичні форми та засоби грошових розрахунків змінюються.

Оцінюючи дослідження різних науковців, варто зазначити, що питання щодо нормативно-правового регулювання застосування платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємств, впливають із самої сутності платіжних систем та платіжних інструментів як форми організації грошових розрахунків, що в свою чергу потребують законодавчих основ свого функціонування через констатуючу роль держави у грошовій сфері. Проте, важливо зазначити, що у цьому випадку більш вірним буде говорити не про включення платіжних систем та платіжних інструментів до грошового обігу, а про їх розгляд як складової частини грошової системи як процесу, як форми організації грошового обігу. Це твердження ґрунтується на розумінні грошового обігу як безперервного руху грошей, що здійснюється у формах як готівкового, так і безготівкового обігу, та спрямований на забезпечення реалізації товарів, а також на проведення нетоварних платежів і розрахунків у господарстві.

Науковець Пожидаєва М. вважає, що публічний фінансовий інтерес у переказі коштів та циркуляції грошових потоків дозволяє розглядати платіжні системи як об'єкт фінансово-правового регулювання у грошовому обігу [22, с.

45]. Вона наголошує на таких аспектах фінансово-правового регулювання платіжних систем:

- Метою регулювання є задоволення загальносоціальної потреби у переказі коштів, що гарантує безперебійне переміщення грошових коштів для виконання різних грошових зобов'язань та забезпечується через нагляд Національного банку України.

- Сучасні правовідносини у сфері платежів стають все більш фінансово-правовими через державне втручання за участю НБУ, яке полягає у видачі нормативно-правових актів, нагляді за платіжними системами, управлінні ризиками та забезпеченні безпеки платежів.

- Платіжні системи сприяють виникненню відносин у сфері грошового обігу, які пов'язані з мобілізацією, розподілом та використанням централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів.

Також слід врахувати думку Лозовицького А.В., який вказує на наявність окремого інституту платіжних систем. Він зауважує, що аналіз сучасних платіжних систем за їх правовим режимом дає можливість виявити ряд проблем у правовому регулюванні електронних платіжних систем в Україні. Зокрема, ці проблеми включають домінування адміністративного методу управління їх діяльністю, переважання імперативних норм над договірним регулюванням цих відносин, обмеження ринкових механізмів і конкуренції в сфері платіжних засобів, обмеження участі приватних юридичних осіб у емісії електронних платіжних засобів та недостатню здатність ефективно реагувати на технологічну трансформацію платіжних систем та удосконалення платіжних розрахунків.

Для проведення історичної аналізу розвитку платіжних інструментів можна використати підхід, що полягає в виділенні трьох основних етапів розвитку.

Перший етап (кінець XVIII ст. - XIX ст.) відзначався формуванням правових передумов для виникнення платіжних інструментів.

Другий етап (XX ст.) характеризувався комп'ютеризацією платіжних операцій. Третій етап (XXI ст.) характеризується інтелектуалізацією платіжних процесів.

Однак ця періодизація не враховує всіх аспектів правового регулювання платіжних систем в Україні і не описує їхньої специфіки.

Системність та певну логічну упорядкованість правове регулювання платіжних інструментів в Україні набуло тільки з оновленням закону України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121- III, а також затвердженням законів України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV , «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2346-III й «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III . Ці кроки позначили новий етап у законодавчому регулюванні платіжних систем в країні. Вони відображали важливий етап у розвитку платіжної інфраструктури, сприяли впровадженню норм, стандартів і технологій, які відповідали сучасним вимогам світової економіки. В таких умовах була визначена національна модель організації та функціонування платіжних інструментів в Україні.

Також це було системно узгоджене з Положенням про міжбанківські розрахунки в Україні (затвердженим постановою Правління НБУ від 15.07.1993 № 57), яке, у свою чергу, відображало той самий перелік платіжних інструментів, що і Положення про безготівкові розрахунки в господарському обороті України, на рівні комерційного банку (клієнт - комерційний банк) (пункт 11). Окрім того, у пункті 5 Положення про міжбанківські розрахунки в Україні було визначено, що такі розрахунки можуть здійснюватися шляхом: прямих кореспондентських відносин між комерційними банками, через систему розрахункових палат Національного банку України, через власні мережі систем розрахунків комерційних банків, узгоджених з Національним банком України, або через клірингові установи. Це створило основу для подальшої конфігурації

міжбанківських розрахунків в Україні, як ключового чинника у безготівковому грошовому обігу [35, с. 213].

Проте значення Положення про міжбанківські розрахунки в Україні, у контексті історичного розвитку правового регулювання платіжних систем, не обмежувалося тільки цим. Пункт 11 цього нормативного акту включав електронні документи та електронні повідомлення (файли) в перелік платіжних інструментів. В сучасних платіжних системах ці інструменти є невіддільною складовою, що відображає свідомий курс Національного банку на використання передових технологій та розвиток інформаційних систем.

Реалізація таких інновацій знайшла втілення в спеціальному законодавстві з питань платежів та розрахунків, зокрема в "Тимчасовій інструкції по забезпеченню захисту електронних міжбанківських розрахунків (платежів) в обчислювальній мережі Національного банку України та про порядок роботи з документами, які мають гриф «Документ особливого обліку», затвердженій наказом Національного банку України від 19.10.93 № 106.

Наступним етапом у розвитку правового регулювання платіжних систем в Україні є прийняття та введення в дію закону України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року № 1591-IX [26]. Цей закон є результатом тривалого процесу адаптації національного законодавства України до стандартів Європейського Союзу та впровадження практики організації платіжних сервісів, яка існує в світі. Ця законодавча ініціатива стала конкретним кроком у виконанні зобов'язань, що випливають із Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Важливо відзначити, що для виконання вимог Закону України «Про платіжні послуги» було прийнято 28 нових нормативно-правових актів і піддано оновленню 22 існуючі.

Введення нового закону в практичну сферу, на жаль, співпало в часі з введенням в Україні воєнного стану за указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. Це створило необхідність адаптації функціонування платіжних систем до нових умов, враховуючи можливість обмеження конституційних прав і свобод громадян, передбачених статтями 30-

34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб для забезпечення введення і реалізації заходів правового режиму воєнного стану. Такі заходи передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Це було впроваджено Національним банком України як комплекс заходів, які мали прямий вплив на операції платіжних систем та використання платіжних інструментів і спрямовані на стабілізацію у цей складний період. Ці заходи були засновані на постанові Правління НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 «Про організацію роботи банківської системи під час введення воєнного стану», яка пізніше була доповнена та змінена. Серед цих заходів основними є обмеження на:

- видачу готівки в Україні кожного дня в гривнях з рахунку клієнта у національній валюті;
- отримання готівки за межами України з будь-яких рахунків клієнта банку, відкритих у національній валюті;
- отримання готівки в Україні в іноземній валюті з рахунку клієнта в іноземній валюті та інші аналогічні заходи. При цьому, безготівкові розрахунки залишаються без будь-яких обмежень

У контексті викладеного важливо відзначити, що сучасний етап еволюції правового регулювання платіжних систем в Україні характеризується двояким підходом. З одного боку, спостерігається внесення змін до законодавства у сфері надання платіжних послуг у зв'язку з воєнним станом, а з іншого боку, продовжується активна реалізація стратегії євроінтеграції, що передбачає глибоке впровадження таких заходів з метою адаптації національної моделі платіжних сервісів до відповідності з міжнародними стандартами[18, с. 55].

Так, згідно з офіційними повідомленнями, запланований перехід на нове покоління Системи електронних платежів відбувся 1 квітня 2023 року. Ця система працює в цілодобовому режимі (24/7) на основі міжнародного стандарту ISO 20022, що створює технологічну підґрунтя для приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) та початку використання

сервісу миттєвих платежів в Україні. Міжнародний стандарт ISO 20022 є універсальним способом взаємодії різних автоматизованих систем учасників фінансових і торгових ринків у всьому світі, а також є основою функціонування європейських платіжних систем. Процес переведення платіжної інфраструктури України на міжнародний стандарт ISO 20022 розпочався у 2016 році і триває до цього часу.

Нове покоління Системи електронних платежів (СЕП) побудоване з використанням передових програмних технологій та технічних засобів, які дозволяють здійснювати електронні платежі ще швидше, зручніше та безпечніше. Завдяки впровадженню стандарту ISO 20022 виникає можливість уніфікації платіжних повідомлень, створення єдиних правил для їх заповнення і оброблення, розширення реквізитного складу за допомогою додаткових полів та структурованої інформації. Це дало поштовх подальшій автоматизації та прискоренню опрацювання платіжних операцій, підвищенню рівня обслуговування учасників Системи електронних платежів та їх клієнтів.

Підсумовуючи, можна зробити передбачення стосовно наступного етапу правового регулювання платіжних систем в Україні. За нашими уявленнями, цей етап буде характеризуватися скасуванням обмежень, введених під час дії воєнного стану, та початком перехідного періоду для пристосування національних платіжних сервісів до їхнього функціонування в мирний час як частини Єдиної зони платежів у євро (SEPA) відповідно до міжнародних стандартів та умов, що склалися після війни.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»)

2.1. Загальна характеристика економічно-господарської діяльності Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»

В сучасному бізнес-середовищі ефективність розрахунків і платежів є одним з основних чинників успіху підприємств. Банківські платіжні інструменти відіграють важливу роль у розрахунковій системі, забезпечуючи швидкі, безпечні та зручні фінансові операції, які здійснюють підприємства будь-якої сфери.

Підприємства лісового господарства відіграють ключову роль у забезпеченні екологічного, економічного та соціального благополуччя, сприяючи сталому розвитку та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Лісове господарство є джерелом цінних ресурсів, таких як деревина, папір, лікарські рослини та інші продукти. Ця галузь створює робочі місця та сприяє економічному розвитку, особливо в сільських і віддалених регіонах. Лісове господарство може бути основою для розвитку інших галузей промисловості, таких як будівництво, меблева промисловість та виробництво паперу. Окрім цього, залучення місцевих громад до управління лісовими ресурсами сприяє соціальній стабільності та розвитку.

Підприємства лісового господарства можуть сприяти відновленню деградованих земель та рекультивації лісових територій, що надзвичайно важливим є для повоєнного відновлення.

Лісове господарство стає все більш технологічно розвинутим, з використанням сучасних методів управління та новітніх технологій для

моніторингу та оптимізації лісових ресурсів. Стійке лісове господарство включає відповідальне використання ресурсів, що забезпечує довготривалий баланс між економічними, екологічними та соціальними аспектами. Оскільки діяльність лісового господарства, на нашу думку, є особливою, ми обрали підприємство цієї галузі для дослідження різного роду процесів.

Повне найменування підприємства – Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України». Форма власності – державна. Місце розташування підприємства: Україна, 78400, Івано-Франківська область, Надвірнянський район, місто Надвірна, вулиця Соборна, будинок 163.

Державне агентство лісових ресурсів України видало наказ від 28.10.2022 №923 про припинення Державного підприємства «Надвірнянське лісове господарство», код ЄДРПОУ 22189564, шляхом реорганізації, а саме шляхом приєднання до Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» та утворення Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Директор філії – Криворучко Михайло Вікторович.

Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» розташоване в південно-західній частині Івано-Франківської області на території Надвірнянського адміністративного району.

Основними видами діяльності Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» є лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві, виробництво інших дерев'яних будівельних конструкцій і столярних виробів, лісозаготівлі, надання допоміжних послуг у лісовому господарстві, вантажний автомобільний транспорт, будівництво доріг і автострад, будівництво мостів і тунелів.

Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» відповідно до Господарського кодексу України є відокремленим структурним підрозділом, що діє на основі державної власності.

Установчим документом Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» є положення, затверджене наказом ДП «Ліси України» від 28.12.2022 р. №136.

Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» має відкриті поточні рахунки в «ПриватБанку», «Укрексімбанку» та «Ощадбанку».

Управління підприємством здійснюється відповідно до статуту на основі поєднання прав власника щодо господарського використання свого майна й участі в управлінні трудового колективу.

Трудовий колектив підприємства становлять усі громадяни, які своєю працею беруть участь у його діяльності на основі трудового договору (контракту, угоди), а також інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з підприємством. Повноваження трудового колективу щодо його участі в управлінні підприємством встановлюються статутом або іншими установчими документами відповідно до чинного законодавства. Підприємство самостійно визначає структуру управління.

Організаційно-управлінська структура Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» (рис. 2. 1).

Весь виробничий процес Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» відбувається за рахунок лісогосподарської діяльності, допоміжного обслуговуючого виробництва та лісопромислової діяльності.

Лісопромислова діяльність проводиться на нижньому складі та в деревообробному цеху. На нижньому складі обробляють деревину в круглому вигляді:

- 1) пиловник (хвойний, буковий, дубовий, березовий, ін. твердолист та м'яколист);
- 2) фансировина (бук, дуб, береза, вільха);
- 3) будліс (хвойний та листяний);
- 4) баланси (хвойні та листяні);
- 5) дрова технологічні;

б) дрова паливні.

В деревообробному цеху обробляють ліс, з якого виходить пиломатеріал обрізний та необрізний.

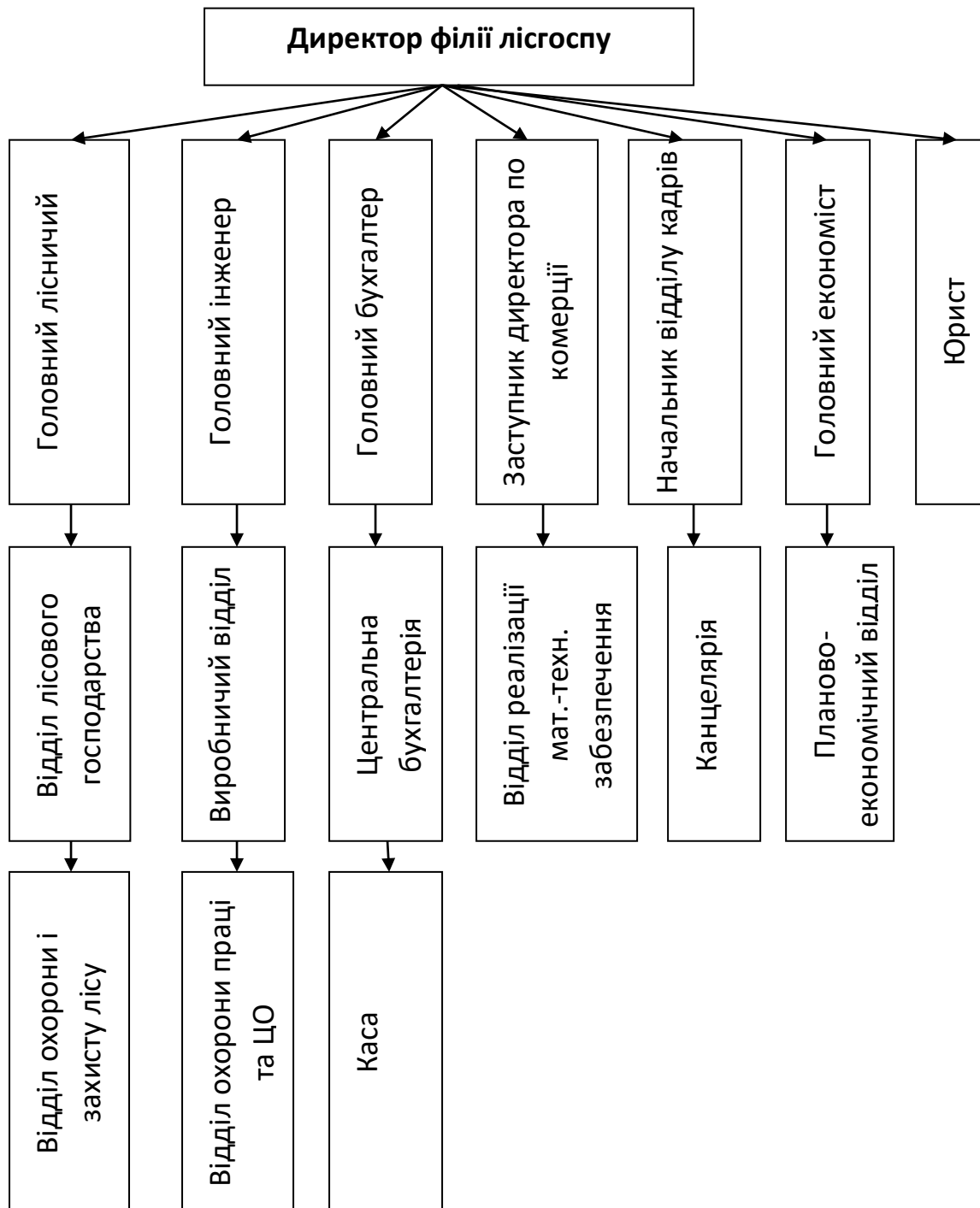

Рис.2. 1. Організаційно-управлінська структура Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»

Керівником підприємства являється директор держлісгоспу, йому підпорядковуються:

1. головний лісничий – він, в свою чергу, є керуючим відділом лісового господарства та мисливствознавства.
2. головний інженер – автоколона – рембуддільниця – відділ охорони праці – деревообробна дільниця – нижній склад;
3. головний бухгалтер – каса – центральна бухгалтерія – бухгалтерія лісництв;
4. начальник відділу збуту – відділ постачання і реалізації;
5. відділ кадрів;
6. головний економіст – планово-економічний відділ.
7. виробничий відділ;
8. Майстер лісопильного цеху;
9. начальник ТРУ;
10. лісопильний цех;
11. транспортний цех;
12. лісничі.

За організацію фінансової роботи на підприємстві відповідає бухгалтерія. До функцій бухгалтерії відносять наступні: ведення обліку фінансово-господарської діяльності підприємства; складання річної та квартальної звітності; ведення розрахунків з постачальниками та покупцями; формування достовірної інформації; контроль за наявністю та рухом майна тощо.

Бухгалтерський облік і звітність у Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» очолює головний бухгалтер. На головного бухгалтера підприємства покладаються організація, керівництво і контроль за станом бухгалтерського обліку і звітності в усіх галузях господарства підприємства. Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» є повністю забезпечений трудовими ресурсами.

Оплата праці здійснюється не за тарифними ставками, а за встановленими місячними посадовими окладами, тобто Філія «Надвірнянське

лісове господарство» ДП «Ліси України» використовує такий різновид погодинної форми оплати праці як окладна. Посадовий місячний оклад - абсолютний розмір заробітної плати, який встановлюється відповідно до посади.

Формою стимулювання праці є преміювання працівників, спрямоване на збільшення продуктивності праці, підвищення рентабельності підприємства, яке регулюється Положенням “Про преміювання робітників лісгоспу за основні результати господарської діяльності”. Соціальна діяльність Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» передбачає забезпечення нормальних та безпечних умов праці працівників, їх соціальний захист у випадках професійних захворювань, нещасних випадків на виробництві і інвалідності, смерті, народження дитини тощо.

Органи управління підприємством забезпечують всіх працівників підприємства належними і безпечними умовами праці. Підприємство несе відповідальність в установленому законом порядку за шкоду, завдану здоров'ю та працездатності його працівників.

Підприємство забезпечує сприятливі умови праці жінок та неповнолітніх, старається забезпечувати їх роботою переважно в денний час; жінок, які мають малолітніх дітей, вагітних жінок переводить на легшу роботу з нешкідливими умовами праці, надає їм інші пільги, передбачені законом.

Працівники підприємства, які у зв'язку з виробничою потребою задіяні на роботах із шкідливими умовами праці, отримують доплату за роботу в шкідливих умовах пропорційно до часу такої роботи. Підприємство самостійно встановлює для своїх працівників додаткові відпустки, скорочений робочий день та інші пільги.

Формування та аналіз прибутку товариства Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» у систематизованій формі наведено нижче (див. табл. 2.1).

Як бачимо із даних в таблиці, у 2022 році чистий дохід від реалізації продукції збільшився у порівнянні з 2021 роком на 25570,0 тис. грн. Про те

спостерігаємо зменшення валового прибутку на 11892,0 тис. грн. Разом з тим, прибуток від операційної діяльності підприємства зменшився у 2022 році на 250 тис. грн.

Таблиця 2.1

Формування та аналіз прибутку Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»

Стаття	2021 р. тис. грн.	2022 р. тис. грн.	Відхилення (+ / -)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	91373,0	116943,0	25570,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	96568,0	82890,0	-13678,0
Валовий прибуток	20375,0	8483,0	-11892,0
Інші операційні доходи	6025,0	5344,0	-681,0
Адміністративні витрати	15625,0	9969,0	-5656,0
Витрати на збут	247,0	27,0	-220,0
Інші операційні витрати	8916,0	3831,0	-5085,0
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	931,0	681,0	-250,0
Інші доходи	34,0	190,0	156,0
Фінансові витрати	35,0	20,0	-15,0
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток	1086,0	695,0	-391,0
Податок на прибуток від звичайної діяльності	431,0	179,0	-252,0
Чистий: прибуток	516,0	655,0	139,0

Прибуток від звичайної діяльності підприємства у 2022р. зменшився на 391 тис. грн. у порівнянні з 2021 роком.

Чистий прибуток підприємства збільшився на 139,0 тис. грн. і на 31 грудня 2022 року становив 655 тис. грн., що свідчить про позитивну тенденцію у діяльності підприємства.

Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва [8].

Для визначення рівня ефективності діяльності Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» розрахуємо показники рентабельності (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз показників рентабельності Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» за 2021 – 2022 рр.

Показник	Розрахунок	Значення	
		2021 рік	2022 рік
Рентабельність діяльності	Чистий прибуток (збиток) / Чистий дохід від реалізації продукції	0,006	0,006
Рентабельність продукції	Валовий прибуток / Собівартість реалізованої продукції	0,211	0,102
Рентабельність власного капіталу	Прибуток від звичайної діяльності / Власний капітал	0,061	0,041
Загальна рентабельність	Чистий прибуток (збиток) / Валюта балансу	0,014	0,017

Розрахований показник рентабельності діяльності показує, що на 1 грн. чистого доходу від реалізації припадає у 2021 році 0,006 грн., а у 2022 році так само 0,006 грн. чистого прибутку підприємства. Чим вищий цей показник, тим краще. Рентабельність продукції за валовим прибутком показує, що на 1 грн. собівартості реалізованої продукції у 2021 році припадає 0,211 грн. прибутку, а у 2022 році – 0,102 грн. Внаслідок розрахунку рентабельності капіталу видно,

що на 1 гривню власного капіталу припадає 0,061 грн. прибутку від звичайної діяльності підприємства у 2021 році, а у 2022 році – 0,041 грн. Показник загальної рентабельності показав, що на 1 гривню валюти балансу припадає 0,014 гривень чистого прибутку у 2021 році, та 0,017 грн. у 2022 році.

На основі розрахунків можна зробити висновок, що рентабельність підприємства по кожному з показників погіршується. Хоча загальноприйнятих значень рентабельності, на які можна орієнтуватись при аналізі, не існує, тому зростання вищезгаданих показників у динаміці за періодами звітності розглядається як досить позитивна тенденція, проте на підприємстві потрібно проводити заходи щодо підвищення рентабельності.

Філія «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» розробляються заходи щодо вдосконалення мікросередовища підприємства, які безпосередньо впливають на здоров'я, працездатність, тривалість життя працюючого, його настрій, психологічний клімат в колективі. Значна увага приділяється дослідженню безпеки виробничого процесу, причин виникнення виробничого травматизму та його запобіганню. Травматизм в практичних умовах обумовлений значною кількістю причин, які багато в чому залежать від надійності техніки та дотримання правил охорони праці працівниками. Тому соціальний фактор – особисті якості працюючих значною мірою є вирішальними. У плані соціальної діяльності формування безпечних умов праці є вирішальним фактором, що безпосередньо впливає на збереження працюючих та підвищення ефективності виробництва. Поліпшення умов праці та побуту працюючого, створює основу соціальної стабільності на підприємстві зацікавленості в кінцевих результатах діяльності підприємства в нових умовах господарювання.

2.2. Практика використання підприємством платіжних інструментів на прикладі Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»

Підприємства лісового господарства, як і інші комерційні організації, використовують різноманітні платіжні інструменти для забезпечення ефективної фінансової діяльності. Основні платіжні інструменти, що застосовуються в цій галузі, включають: банківські перекази, платіжні картки, онлайн банкінг, мобільні платежі, електронні гаманці, інструменти електронного документообігу тощо.

Банківські перекази широко використовуються для оплати товарів і послуг; забезпечують високу безпеку та надійність фінансових операцій; дозволяють здійснювати платежі як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Платіжні картки використовуються для оперативних розрахунків і дрібних покупок; можуть бути дебетовими або кредитними, що забезпечує гнучкість у фінансовому плануванні; спрощують процес управління витратами та підвищують контроль за витратами.

Онлайн-банкінг дозволяє здійснювати платежі та контролювати рахунки через інтернет; підвищує ефективність управління фінансами та скорочує час на проведення фінансових операцій; забезпечує доступ до рахунків у режимі реального часу.

Мобільні платежі забезпечують швидкі та зручні розрахунки за допомогою мобільних пристроїв; використовуються для оплати товарів і послуг у польових умовах; підвищують оперативність фінансових операцій.

Електронні гаманці використовуються для зберігання та проведення платежів без необхідності звертатися до традиційних банківських інструментів; дозволяють здійснювати розрахунки з партнерами та постачальниками швидко та зручно; мають високу ступінь безпеки та надійності.

Інструменти електронного документообігу використовуються для автоматизації процесів виставлення рахунків та оплати; підвищують ефективність управління документами та скорочують час на проведення фінансових операцій; забезпечують зменшення паперової роботи та підвищення прозорості операцій [20, с. 69].

Використання цих платіжних інструментів допомагає підприємствам лісового господарства ефективно управляти своїми фінансами, знижувати витрати, підвищувати прозорість і надійність розрахунків, а також покращувати загальну ефективність бізнесу.

У Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» грошові розрахунки здійснюються у формі готівкових і безготівкових розрахунків.

Усі надходження і видачі готівки підприємства враховують у касовій книзі. Касова книга – це книга встановленої форми, в якій відображаються операції з готівкою. Контроль за правилами ведення касової книги покладається на головного бухгалтера підприємства.

Касові операції оформляються прибутковими та видатковими ордерами, типові форми і порядок заповнення яких затверджено Постановою НБУ.

Прибутковий касовий ордер застосовується для оформлення надходження грошей в касу при обробці інформації як з використанням обчислювальної техніки, так і без неї. Квитанція до прибуткового касового ордера, завірена підписами головного бухгалтера, касира, печаткою підприємства, видається на руки особі, що здала гроші. Прибутковий касовий ордер, по якому отримана готівка, залишається в касі.

Видатковий касовий ордер застосовується для оформлення видачі грошей з каси. Касир видає гроші лише особі, зазначеному у видатковому касовому ордері, або в документі, що його заміняє.

Безготівкові розрахунки – це перерахування певної суми коштів з рахунку платника на рахунок одержувача коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємства унесених ними коштів готівкою в касу банку на рахунки одержувачів коштів.

Оскільки всі підприємства та організації повинні обов'язково зберігати свої грошові кошти на рахунках у банках, то на практиці їх взаємовідносин мають використовуватися певні форми платіжних документів. Вони заповнюються підприємством і є для банку розпорядженням по списанню чи переведенню грошових засобів на рахунок підприємства.

Організація безготівкових розрахунків здійснюється в неоднакових формах. Вони відрізняються між собою формою розрахункових документів і особливостями їхнього руху. Основними розрахунковими документами при безготівкових розрахунках є платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; чек; акредитив; вексель.

Використання тієї чи іншої форми платіжних документів не залежить від банку, а визначається договором між платником і одержувачем коштів. При виборі тієї чи іншої форми розрахунків підприємства повинні враховувати багато факторів: місце знаходження платника та покупця, швидкість обігу грошових коштів, можливість взаємного контролю, джерела коштів для платежу, гарантію сплати і т. ін. [11].

Найбільш поширеною формою організації безготівкових розрахунків товариства Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» є платіжне доручення. За допомогою платіжних доручень здійснюються розрахунки як з товарних, так і нетоварних операцій.

Платіжне доручення – це документ, який містить наказ платника банку про списання з його рахунка певної суми та перерахування її на рахунок одержувача. При цьому виконуються такі поетапні операції: укладання контракту; надання послуг, відвантаження товарів, виконання робіт; передача платіжного доручення банку для списання з рахунка платника суми платежу; витяг з розрахункового рахунка про списання коштів; платіжне доручення про зарахування платежу на розрахунковий рахунок одержувача (постачальника); витяг з розрахункового рахунка про зарахування платежу.

Розрахункові документи можуть подаватися до банку як на паперових носіях, так і у вигляді електронних розрахункових документів програмно-технічного комплексу «клієнт–банк».

Підприємства та їхні відокремлені підрозділи можуть мати такі рахунки в національній валюті:

- поточні рахунки, що відкриваються для зберігання грошових коштів та здійснення всіх видів банківських операцій;

- бюджетні, що відкриваються підприємствам, яким виділяються кошти з державного або місцевого бюджетів для цільового їх використання;
- кредитні, що відкриваються в будь-якій установі банку, котра має право видавати кредити (ці рахунки призначено для обліку кредитів, наданих способом оплати розрахункових документів чи переказу коштів на поточний рахунок позичальника відповідно до умов кредитної угоди);
- депозитні (вкладні), що відкриваються установою банку власникові рахунка на певний конкретний строк[33, с. 185].

Кошти на депозитні рахунки переказуються з поточного рахунка і після закінчення строку зберігання повертаються на нього ж. Відсотки за депозитними вкладами перераховуються на поточний рахунок або зараховуються на поповнення депозиту. Проведення розрахункових операцій та видача коштів готівкою з депозитного рахунка забороняються.

Для відкриття поточних рахунків підприємства подають установам банків такі документи:

- 1) заяву на відкриття рахунка, підписану керівником та головним бухгалтером;
- 2) копію свідоцтва (засвідчену нотаріально) про державну реєстрацію в органі державної виконавчої влади або іншому органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію;
- 3) копію статуту (положення), засвідчену нотаріально чи органом реєстрації. Установа банку, яка відкриває поточний рахунок, робить запис про відкриття рахунка на тому примірнику статуту (положення), де стоїть позначка про взяття підприємства на облік у податковому органі, після чого цей примірник повертається власнику рахунка;
- 4) копію документа, що підтверджує взяття підприємства на податковий облік;
- 5) картку зі зразками підписів осіб, яким надано право розпоряджання рахунком та підписання розрахункових документів зі зразком відбитка печатки

підприємства;

б) копію документа про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України, засвідчену нотаріально або органом, що видав відповідний документ.

Розглянемо платіжні операції, які використовуються підприємством Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»(табл.2.3.)

Таблиця 2.3.

**Платіжні операції, які використовуються підприємством Філії
«Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України»
з використанням рахунку у «ПриватБанку»**

	Призначення	Зараховано	Списано
1	Оплата за лісо-продукцію	1 568 673	-
2	Оплата за послуги	-	4 123 416
3	Оплата за матеріали	-	25 915
4	Оплата за товар	-	63 222
5	Оплата за запчастини	-	100 760
7	Повернення заборгованості	-	16 348

Аналіз таблиці 2.3. вказує, що із рахунку у «Приватбанк» підприємство здійснило безготівкову оплату наступних операцій

1. Оплата за лісопродукцію: Підприємство отримало 1 568 673 грн за продану лісопродукцію.

2. Оплата за послуги: Було списано 4 123 416 грн за різні послуги, надані підприємству постачальниками та зовнішніми підрядниками.

3. Оплата за матеріали: Списано 25 915 грн на придбання необхідних матеріалів для підприємства.

4. Оплата за товар: Списано 63 222 грн за закуплений товар для використання у виробничих процесах.

5. Оплата за запчастини: Записано списання 100 760 грн на придбання запасних частин для обслуговування технічного обладнання та транспортних засобів.

6. Повернення заборгованості: Записано списання 16 348 грн для повернення раніше заборгованих коштів та перерахування переплачених сум.

Загальний аналіз цих фінансових операцій показує, як витрати компанії розподіляються між різними сферами діяльності, такими як закупівля товарів і послуг, повернення заборгованості тощо.

Проаналізуємо безготівкові платіжні операції, що були проведені з рахунку підприємства у «Ощадбанку»

Таблиця 2.4.

**Платіжні операції, які використовуються підприємством Філії
«Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» з використанням
рахунку у «Ощадбанку»**

№	Призначення	Записано	Списано
1	Оплата за послуги	-	2 385 223
2	Оплата за товар	-	82 600
3	Повернення заборгованості	-	29 400
4	За товар	830 251	-
5	Оплата за пальне	-	2 452 384
6	На культ. роботу	-	68 000
7	Оплата за лісопродукцію	361 650	-
8	Оплата за електроенергію	-	123 118

Аналіз таблиці 2.4. вказує, що із рахунку у «Ощадбанк» підприємство здійснило безготівкову оплату наступних операцій

1. Оплата за послуги: Списано 2 385 223 грн на оплату отриманих підприємством послуг.

2. Оплата за товар: Зафіксовано списання 82 600 грн на дозакупівлю необхідного товару.

3. Повернення заборгованості: Записано списання 29 400 грн для погашення раніше заборгованих коштів.

4. За товар: Було зараховано 830 251 грн за товар, придбаний у підприємства.

5. Оплата за пальне: Списано 2 452 384 грн на закупівлю пального для виробничих потреб.

6. На культурну роботу Зафіксовано списання 68 000 грн для організації культурних та соціальних заходів для співробітників.

7. Оплата за лісопродукцію: Записано 361 650 грн за придбану у підприємства лісопродукцію.

8. Оплата за електроенергію: Було списання 123 118 грн на оплату електроенергії для виробничих процесів.

Організація безготівкових розрахунків у господарському обороті регулюється нормативно-правовими актами Національного банку. Національний банк України виступає як методичний центр з розроблення форм і засобів розрахунків у народному господарстві, правил документообігу, організації банківського контролю за проведенням розрахунків.

Розрахункова дисципліна передбачає зобов'язання суб'єктів господарювання дотримуватися встановлених правил проведення розрахункових операцій.

Дотримання розрахункової дисципліни сприяє прискоренню кругообороту коштів і зміцненню фінансового стану підприємства. Порухення розрахункової дисципліни може бути наслідком незадовільної роботи фінансових служб підприємства, а також складного фінансового становища підприємств.

2.3. Проблеми підприємств у виборі та застосуванні платіжних інструментів в розрахункових операціях

В сучасних умовах в процесі функціонування підприємств виникає велика кількість проблем у функціонуванні через нестабільну політичну та економічну ситуацію, воєнні дії, браком трудових ресурсів тощо. З однієї сторони використання безготівкових розрахунків та застосування сучасних платіжних інструментів дає можливість оптимізувати фінансові операції. Проте сучасні підприємства стикаються з різними проблемами при виборі та застосуванні платіжних інструментів в розрахункових операціях. Основні з них включають:

1. Кібербезпека, а саме зростання кібератак і шахрайства в онлайн-платежах створює значні ризики для підприємств, а отже, захист фінансових даних і запобігання несанкціонованому доступу стають критично важливими завданнями.

2. Висока вартість транзакцій, зокрема комісії за обробку платежів, особливо при міжнародних транзакціях, можуть бути досить високими. Також вартість інтеграції сучасних платіжних систем також може бути значною.

3. Інтеграція нових платіжних інструментів з існуючими бухгалтерськими та фінансовими системами може бути складною та затратною, адже не всі платіжні інструменти легко інтегруються з поточними системами управління підприємством.

4. Законодавчі та регуляторні вимоги – дотримання місцевих і міжнародних регуляцій щодо фінансових операцій може бути складним завданням. Постійні зміни в законодавстві вимагають регулярного оновлення платіжних систем і процесів.

5. Надійність і швидкість обробки платежів, зокрема затримки в обробці платежів можуть негативно вплинути на бізнес-процеси. Надійність платіжних систем важлива для забезпечення безперервності операцій.

6. Різноманітність платіжних інструментів – велика кількість доступних платіжних інструментів може ускладнювати вибір найбільш підходящого; необхідність підтримки різних платіжних методів для задоволення потреб клієнтів.

7. Платіжні шахрайства та ризики, а саме шахрайські транзакції можуть призводити до значних фінансових втрат. Управління ризиками та верифікація транзакцій є важливими аспектами безпеки платежів.

8. Наявність різноманітних платіжних опцій, які відповідають потребам різних груп клієнтів. Потреба в забезпеченні зручності та безпеки для клієнтів під час здійснення платежів.

9. Технологічні проблеми: застарілі платіжні системи можуть бути неспроможними підтримувати сучасні вимоги бізнесу, а інвестиції в нові технології можуть бути дорогими та вимагати значного часу для впровадження.

10. Управління грошовими потоками може бути ускладненим через затримки в платежах або труднощі з відстеженням транзакцій, тому є потреба в ефективних інструментах для прогнозування та управління фінансовими потоками [10, с. 16].

Ці проблеми підкреслюють важливість ретельного планування та управління платіжними системами для забезпечення ефективності та безпеки фінансових операцій підприємств.

Формування фінансових взаємовідносин бізнесу з клієнтами підпадає під вплив багатьох чинників. Одним із таких факторів є зміни в споживчій поведінці, спричинені поширенням цифрових технологій. Ці зміни включають підвищення вимог до зручності й швидкості віддаленої купівлі товарів або послуг, можливість доступу до відгуків інших споживачів щодо якості товарів чи послуг, можливість здійснення оплати за допомогою електронних платіжних засобів, а також отримання товарів у місці, визначеному покупцем. Такі вимоги клієнтів задовольняються завдяки переходу компаній від інтернету до мобільних додатків. Реалізація товарів і послуг через цифровий інтерфейс дозволяє підвищити ефективність діяльності продавця, покращити якість

послуг і знизити ціни для покупців. Через це цифрова трансформація найбільш активно розвивається в тих сферах, які є найбільш залежними від споживачів, зокрема у фінансовому секторі, роздрібній торгівлі, енергетиці, телекомунікаціях тощо.

Цифровізація всіх сфер суспільного життя та зміна споживчої поведінки стимулюють бізнес до переходу від традиційних продуктових моделей до технологічних, заснованих на цифрових стратегіях. Метою цього переходу є підвищення ефективності бізнес-процесів, які повинні бути адаптивними та більш гнучкими. У цьому контексті важливе значення має створення хмарних платформ для прискорення роботи мобільних додатків, робочих процесів та інтеграції даних. Такі платформи також розширюють можливості збору даних для аналітики та спрощують підготовку звітності, що сприяє прийняттю своєчасних і виважених управлінських рішень. Цифрова трансформація надає бізнес-структурам можливість розробляти та пристосовувати продукти і послуги до потреб споживачів, персоналізувати їх, що сприяє зростанню лояльності клієнтів та створенню конкурентних переваг на ринку. Одним із заходів такої персоналізації є розробка зручних інструментів для проведення розрахунків між бізнесом і його клієнтами [20, с.69].

Збільшення попиту на платіжні послуги є результатом стрімкого росту кількості трансакцій та обсягів електронного бізнесу, які потребують швидкого та надійного переказу коштів від клієнтів. Електронний бізнес включає в себе не лише онлайн-торгівлю, а також різноманітні операції, такі як трансакції між постачальниками та споживачами різних товарів та послуг, краудфандинг, придбання цифрових товарів та контенту, а також надання різноманітних послуг через Інтернет.

Для відповіді на цей попит фінансові та нефінансові установи на ринку все частіше використовують інформаційні технології. Це призводить до покращення якості, оперативності та адаптивності послуг, які надаються клієнтам, відповідаючи їх сучасним вимогам. При цьому розвиваються спеціальні платіжні системи та веб-сервіси для клієнтів, які пропонують значно

більший спектр можливостей порівняно з тим, що традиційно надавали банки та інші фінансові установи.

Варто зауважити, що цифрова трансформація на ринку фінансових послуг охоплює не лише використання передових технологій, але і нові якісні підходи до взаємодії інформації між надавачами та користувачами фінансових продуктів чи інструментів. У цьому контексті широкий спектр напрямків розвитку цифрових технологій на фінансовому ринку, який включає в себе різноманітні інновації та удосконалення.

Цифрові фінансові технології дійсно виявляють найбільший потенціал застосування у таких галузях, як електронні платежі, мобільний банкінг, цифрові гаманці, криптовалюти, P2P-кредитування та краудфандинг. Згідно з проведеним дослідженням компанією Accenture, існує кілька чинників, які сприяють розвитку цих цифрових платформ і сприятимуть зростанню клієнтської бази та кількості постачальників послуг. Ось деякі з цих чинників:

- поєднання на платформі різноманітних сервісів для поліпшення взаємодії між покупцями та продавцями.
- комунікація з клієнтами за допомогою усіх доступних каналів та збір даних про їхні операції для виявлення потреб та надання індивідуальних пропозицій,
- використання нових моделей ціноутворення, що відповідають попиту на конкретні продукти чи послуги,
- ефективні механізми захисту даних користувачів та стимулювання надання необхідної інформації для привернення нових клієнтів чи розширення діяльності цифрових платформ,
- розширення кола партнерів цифрових платформ для поліпшення їхнього функціонування та відповіді на потреби клієнтів [30, с. 53].

Розвиток цифрових платформ на фінансовому ринку супроводжується не лише позитивними ефектами, а й певними ризиками, які варто враховувати. Один з найважливіших ризиків - це глобальна монополізація цифрових

платформ, яку деякі дослідники називають «платформовим капіталізмом». Крім цього, значна увага слід приділяти ризикам регулятивного характеру, таким як ефективність та актуальність державного регулювання діяльності цифрових платформ, а також його відповідність сучасним вимогам.

Також важливо враховувати ризики, пов'язані з захистом персональних даних користувачів платформ, правами інтелектуальної власності, а також прозорістю щодо походження коштів, які вкладаються у розвиток цифрової інфраструктури. Одним із варіантів мінімізації цих ризиків може бути вдосконалення правового регулювання, забезпечення ефективного контролю та нагляду за діяльністю цифрових платформ, а також розробка та впровадження ефективних механізмів захисту даних та інтелектуальної власності.

Як згадувалося раніше, сектор платіжних послуг першим активно використовує новітні фінансові технології. Сучасні платіжні системи вже на високому рівні цифровізації та забезпечують оперативність у здійсненні трансакцій на різних ринках. Електронні платіжні системи замінюють інші способи розрахунків, дозволяючи клієнтам отримати всі переваги цифрового формату, що призводить до збільшення кількості платежів та складнішого підходу до фінансових трансакцій. Ці платежі є базовою умовою для електронного бізнесу, а цифрові платіжні системи сьогодні є ключовою частиною фінансової інфраструктури національної економіки [8, с. 8].

Платіжні системи значно поширюють доступ до фінансових послуг для всіх категорій користувачів, що сприяє підвищенню рівня благополуччя суспільства та зростанню фінансової інклюзії. Сучасна платіжна система включає мережу фінансових інститутів, конкретні правила, процедури, стандарти, інструменти та технології, які дозволяють здійснювати внутрішньонаціональні та міжнародні фінансові трансакції. Електронна платіжна система - це частина електронного обміну даними згідно відповідних стандартів і методик. Така система, окрім традиційних елементів, включає різноманітні платформи, платіжні інструменти та послуги, що дозволяють

підприємствам, приватним особам, публічному сектору та іншим установам проводити грошові перекази без готівки.

Основні переваги цифрових платіжних систем - це швидкість операцій та верифікації користувачів, міжнародний охоплення, менші витрати на транзакції, можливість відстеження та контролю операцій, створення баз даних про операції та користувачів. Однак варто звернути увагу і на ризики, пов'язані з втратою даних чи несанкціонованим доступом до них, а також на нові форми фінансових шахрайств, що розвиваються разом із фінансовими інноваціями. Нерегульована діяльність цифрових платіжних систем може також сприяти розвитку тіньової економіки та процесам відмивання грошей.

Також важливо зазначити, що ступінь використання цифрових фінансових інструментів у проведенні розрахунків за торговельними операціями залежить від загальної економічної ситуації та стану фінансового сектору. У випадку погіршення економічної ситуації або впливу військово-політичних факторів, активізується використання цифрових розрахунків через непередбачуваність обставин та негативні очікування учасників платіжних відносин.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЯХ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Світові тенденції та досвід використання платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємства

Платіжні інструменти відіграють ключову роль у функціонуванні будь-якої системи розрахунків в підприємстві. Вони дозволяють здійснювати безготівкові трансакції з постачальниками товарів і послуг, оплачувати податки, виплачувати зарплату працівникам та виконувати інші фінансові операції.

У сучасному бізнес-середовищі безготівкові розрахунки набувають все більшої популярності та стають зручними для більшості підприємств. Вони забезпечують швидкий і безпечний потік грошей, знижують ризик втрати або крадіжки готівки, а також зменшують витрати на її обробку та зберігання.

Крім того, підприємства, які користуються платіжними інструментами, можуть більш точно та ефективно вести облік фінансових операцій та прискорити процес взаєморозрахунків з постачальниками та клієнтами.

Наприклад, використовуючи банківські карти, компанії можуть безпосередньо оплачувати товари та послуги зі свого рахунку, уникнувши сплати додаткових комісій за переказ. Крім того, за допомогою електронних гаманців підприємства можуть миттєво переказувати кошти між рахунками, що значно спрощує внутрішній облік та управління фінансами.

Отже, платіжні інструменти є невід'ємною складовою будь-якої системи розрахунків для підприємства, забезпечуючи швидкий і безпечний потік грошей та сприяючи ефективному обліку фінансових операцій[16, с. 9].

Сучасні світові тенденції вказують на переважання платіжних інструментів, що функціонують в процесі роботи електронних платіжних систем.

Глобальні електронні платіжні системи, такі як PayPal, Alipay, WeChat Pay і Apple Pay, стали популярними інструментами електронних платежів, які суттєво вплинули на світову економіку.

PayPal одна з найпоширеніших і відомих систем електронних платежів у світі. PayPal дозволяє користувачам переказувати гроші, робити покупки в інтернеті та отримувати платежі. Вона підтримує платежі за допомогою кредитних карток, банківських рахунків і рахунків PayPal.

Alipay - ця система є провідною платіжною системою в Китаї і є частиною Alibaba Group. Alipay забезпечує безпечні електронні платежі, мікроплатежі, грошові перекази та інші фінансові послуги. Вона підтримує різні способи оплати, включаючи QR-коди і мобільні платежі.

WeChat Pay – ця платіжна система, яка інтегрована з WeChat, популярним китайським месенджером. WeChat Pay дозволяє користувачам оплачувати товари та послуги, переказувати гроші і оплачувати комунальні послуги. Вона використовує QR-коди для оплати.

Apple Pay: Це система мобільних платежів, розроблена компанією Apple. Власники пристроїв Apple можуть здійснювати безконтактні платежі в магазинах, онлайн і в додатках. Apple Pay використовує технологію NFC для безпечних та зручних платежів.

Ці системи мають свої переваги та особливості, але всі вони є зручними, швидкими та безпечними в експлуатації. Вони дозволяють здійснювати безготівкові розрахунки, роблять простішим процес оплати для покупців і продавців.

PayPal, Alipay, WeChat Pay і Apple Pay - кожна з цих електронних платіжних систем має свої особливості та переваги в розрахунках підприємств.

Ці системи дозволяють здійснювати оплату швидко і зручно безпосередньо з мобільного пристрою чи комп'ютера, що забезпечує швидкість

та зручність операцій. Компанії можуть легко отримувати платежі в режимі реального часу, що допомагає покращити грошовий потік і оптимізувати рух коштів.

Багато з цих платіжних систем є глобально доступними, що дозволяє компаніям взаємодіяти з клієнтами та контрагентами з усього світу. Це вкрай потрібно для міжнародних компаній, які здійснюють зовнішньо-економічну діяльність і мають контрагентів з різних країн[18, с. 57].

Системи електронних платежів приділяють велику увагу безпеці та захисту конфіденційної інформації та фінансових даних. Вони застосовують різні методи перевірки особи та шифрування, щоб провести безпечні транзакції та убезпечити від шахрайств.

Крім простих платежів, системи електронних платежів також пропонують різноманітні функції, такі як переказ коштів, розрахунки з контрагентами, статистика та керування фінансовими операціями. Вони можуть стати дієвим інструментом для обліку та контролю фінансових операцій підприємства.

Деякі системи електронних платежів вміщують можливість взаємодії з іншими програмами та послугами бізнесу, такими як електронна комерція, бухгалтерський облік, системи управління запасами або CRM. Це сприяє автоматизації процесу розрахунків і підвищує продуктивність діяльності підприємства

Зважаючи на вищезазначене, підприємства можуть застосовувати системи електронних платежів та платіжних інструментів для спрощення розрахунків, забезпечення швидкості та безпеки транзакцій і розширення своєї глобальної присутності. Проте слід також враховувати деякі недоліки, зокрема комісійні витрати, лімітування валютних операцій або необхідність безперебійного сигналу Інтернету.

SWIFT та SEPA (Єдина платіжна зона в євро) – це дві ключові міжнародні платіжні системи, створені для спрощення та стандартизації розрахункових операцій. Розглянемо їх особливості.

SWIFT – це найбільш розповсюджена міжнародна система передачі фінансової інформації. Вона забезпечує безпечний та надійний обмін фінансовою інформацією між банками та фінансовими установами. Основна роль SWIFT полягає в передачі платіжної інформації, грошових переказів та інших фінансових операцій між банками по всьому світу.

Переваги SWIFT: глобальне покриття адже SWIFT підтримує міжнародні платежі в кількох валютах через глобальну мережу банків-учасників; безпека: SWIFT забезпечує високий рівень безпеки під час передачі фінансових повідомлень; стандартизація: SWIFT використовує стандартизовані формати повідомлень, такі як MT (Message Type), які спрощують обробку та інтеграцію фінансової інформації.

SEPA – це ініціатива зі створення єдиного європейського платіжного ринку. Вона стандартизує платіжні процедури та інфраструктуру в країнах ЄС і ЄЗ і спрощує міжнародні платежі в євро.

Серед переваг SEPA : дозволяє клієнтам платити в євро без будь-яких обмежень у межах країн-учасниць; спрощує процес переказу коштів і знижує витрати завдяки використанню загальних стандартів і протоколів платежів; платежі SEPA зазвичай здійснюються негайно або протягом того самого банківського дня, що сприяє швидшому обігу коштів

Ці міжнародні платіжні системи, SWIFT і SEPA, займають ключову позицію у спрощенні та стандартизації розрахункових операцій між підприємствами та банками. Ці системи забезпечують швидку та безпечну передачу фінансової інформації та міжнародних платежів, використовуючи стандартизовані формати та процедури. Це сприяє зниженню витрат, підвищенню ефективності та зниженню ризику розрахункових операцій.

Хоча міжнародні платіжні системи, такі як SWIFT і SEPA, мають свої переваги, вони також мають деякі недоліки. Ось деякі потенційні недоліки цих систем:

1. Висока вартість: Використання SWIFT і SEPA може бути витратним для підприємств, особливо для малих та середніх підприємств, через стягнення комісій та інших витрат, пов'язаних з міжнародними платежами.

2. Географічні обмеження: SWIFT і SEPA часто обмежені географічними межами. Це може бути недоліком для підприємств, які мають бізнес за межами країн-учасниць цих систем.

3. Часові рамки: Міжнародні платежі через SWIFT і SEPA можуть займати певний час через різні фактори, такі як часові пояси і різниця в часі між банківськими операціями, що може вплинути на швидкість платежів і бізнес-операції.

4. Відсутність прозорості: Деякі компанії можуть зіткнутися з відсутністю прозорості стосовно комісій і обмінних курсів при використанні SWIFT і SEPA, що може ускладнити розуміння витрат і комісій, пов'язаних з міжнародними платежами.

5. Вимоги до документів: SWIFT і SEPA можуть вимагати додаткових документів і процедур для міжнародних платежів, що може спричинити затримки та додаткові зусилля для компаній у процесі оплати.

Ці недоліки варто враховувати при виборі міжнародних платіжних систем.

Міжнародні стандарти впливають на процес розрахунків підприємств, сприяючи їх стандартизації, забезпечуючи взаємну сумісність між компаніями та спрощуючи взаєморозрахунки. Ось кілька способів, якими міжнародні стандарти впливають на процес розрахунків.

Міжнародні стандарти, такі як ISO 20022, встановлюють єдині формати даних і структури повідомлень для розрахункових операцій, що спрощує обмін інформацією між різними системами та забезпечує узгодженість даних.

Міжнародні стандарти, наприклад, у сфері платіжних карток (наприклад, EMV), встановлюють спільні правила та процедури для забезпечення безпеки та ефективності операцій, сприяючи взаєморозумінню між компаніями та забезпечуючи їх взаємодію на міжнародному рівні.

Міжнародні стандарти визначають вимоги щодо запобігання шахрайству та обману під час розрахункових операцій, допомагаючи зменшити ризик шахрайства та зловживань [35, с. 214].

Міжнародні стандарти сприяють прискоренню та автоматизації процесу розрахунків. Наприклад, система SWIFT забезпечує швидкий і безпечний обмін фінансовою інформацією між банками та фінансовими установами.

Стандартизація розрахункових процесів допомагає підприємствам знизити витрати на обробку платежів і уникнути помилок. Використання стандартизованих процедур і форматів даних спрощує автоматизацію операцій і зменшує ймовірність помилок при обміні інформацією.

Розглянемо декілька прикладів, які платіжні інструменти застосовують закордонні підприємства. Оскільки аналіз застосування платіжних інструментів на підприємствах України здійснювався на базі оцінки підприємства лісового господарства, то логічним є проаналізувати застосування платіжних інструментів зарубіжними лізгоспами.

Crown Land British Columbia розташований у Канаді, займає значну частину території Британської Колумбії та володіє величезними лісовими ресурсами. Британська Колумбія є найбільшою провінцією Канади і має найбільший лісовий покрив, що робить Crown Land British Columbia найбільшим лісовим підприємством у Канаді [36].

Crown Land British Columbia використовує різні методи оплати та платіжні інструменти для проведення фінансових операцій.

Основні методи оплати та платіжні інструменти, які використовує лізгосп:

1. Банківські перекази: це електронний спосіб переміщення грошей між банківськими рахунками, що використовується для оплати послуг, покупок, земельних внесків та інших фінансових операцій.

2. Чеки: цей метод використовується для оплати рахунків, зарплати, покупок та інших платежів, які можуть бути оформлені на ім'я фізичних осіб або організацій.

3. Електронні системи платежів: це зручний спосіб оплати товарів та послуг онлайн за допомогою електронних платіжних систем, таких як PayPal, Stripe, Square та інші.

4. Банківські картки: кредитні та дебетові картки використовуються для оплати різних послуг.

5. Онлайн-банківські перекази: ці системи дозволяють клієнтам лісгоспу переміщувати кошти між рахунками, оплачувати рахунки та здійснювати інші фінансові операції онлайн

Один із прикладів розвинутого підприємства у сфері лісництва в Швейцарії є лісове господарство «Берна Юра» (Forêt du Jura bernois). Це велика лісова територія, що займає велику частину гір Юра [37]. Лісництво «Берна Юра» відповідає за управління лісами в цьому регіоні, забезпечення охорони та відновлення лісів, а також здійснення рубки деревини та проведення інших лісгосподарських заходів. Forêt du Jura bernois користується наступними методами оплати та платіжними інструментами:

Банківський переказ – лісове управління може використовувати банківські перекази для отримання платежів від клієнтів, виплати постачальникам, оплати праці працівників та інших фінансових транзакцій.

Чеки – відділи лісового господарства можуть видавати чеки підприємствам або особам, із якими вони проводять фінансові операції.

Залежно від потреб та можливостей лісгосподарських компаній можуть використовуватися різні системи електронних платежів, такі як PayPal, Stripe, Square тощо, для отримання онлайн-платежів від клієнтів або оплати постачальникам.

Кредитна або дебетова картка може використовуватися для оплати товарів і послуг, розрахунку рахунків та проведення інших фінансових операцій.

Важливо відзначити, що конкретний вибір засобу оплати залежить від внутрішніх політик та процедур у лісовому господарстві, взаємин з клієнтами

та постачальниками, наявності фінансових послуг та законодавчого середовища.

Існують різні проекти та ініціативи, які досліджують використання криптовалют та технології блокчейн у галузі лісового господарства та екології. Одним з таких проектів є BitLumber, що використовує блокчейн та криптовалюту для створення прозорості й відстеження походження деревини. Його метою є боротьба з незаконним вирубом та підтримка сталого лісового господарства. Шляхом запису всіх даних про деревину у блокчейн, включаючи дату вирубки, місцезнаходження та отримані дозволи, проект забезпечує невід'ємну базу даних. Також застосовуються криптовалютні винагороди для заохочення учасників, які сприяють екологічній діяльності та сталому господарству.

Timbeter — це інноваційна платформа, яка використовує штучний інтелект та технологію блокчейн для точного вимірювання деревини та визначення її походження. Шляхом застосування передових алгоритмів обробки зображень, система Timbeter автоматично визначає розміри деревини за допомогою фотографій. Усі отримані дані надійно зафіксовані в блокчейні, що забезпечує незалежну перевірку та постійне відстеження лісових ресурсів. Це дозволяє уникнути неточностей у вимірюваннях та забезпечує високу точність і прозорість у процесі роботи з деревинною сировиною.

Forestcoin — це інноваційний криптовалютний проект, спрямований на заохочення екологічно чистої лісової діяльності. Учасники можуть заробляти Forestcoin, виконуючи різноманітні екологічні дії, такі як посадка дерев, охорона лісів, участь у природоохоронних проектах та інше. Отримані монети можна використовувати для покупок товарів і послуг в мережі або обмінювати на інші криптовалюти. Мета проекту полягає в підтримці сталого лісового господарства та підвищенні обізнаності щодо екологічних проблем [38].

Звичайно, існують різноманітні платіжні інструменти з їхніми перевагами та недоліками. Кожен з них може відповідати певним завданням та мати свої особливості використання. З розвитком технологій постійно з'являються нові,

більш ефективні та зручні інструменти, тому важливо для підприємств слідкувати за цими тенденціями та адаптуватися до них для поліпшення та оптимізації своєї роботи.

3.2. Напрями удосконалення процесу використання платіжних інструментів у розрахункових операціях підприємства

Впровадження автоматизованої системи управління фінансовими операціями може значно спростити та удосконалити управління грошовими потоками підприємства. Операційна автоматизація дозволяє автоматизувати фінансові операції відповідно до заданих правил та процедур, що призводить до зменшення ручної праці і прискорення обробки транзакцій.

Інтеграція з банківськими системами дозволяє автоматизувати звітність, оновлення балансу та миттєвий доступ до фінансової інформації, оскільки системи можуть бути злагоджено з банківськими процесами.

Прогнозування та управління ліквідністю здійснюється завдяки аналізу фінансових даних та обчисленню прогнозів ліквідності, що допомагає ефективніше планувати та керувати грошовими потоками.

Управління ризиками в автоматизованій системі управління розрахунками може включати засоби для виявлення та зменшення ризиків, що виникають у зв'язку з операціями оплати, можливим шахрайством або валютними ризиками. Ці засоби можуть автоматично перевіряти та аналізувати транзакції для виявлення можливих проблем.

Щодо звітування та аналізу, автоматизовані системи надають зручні інструменти для моніторингу фінансової діяльності, аналізу витрат, прогнозування та прийняття управлінських рішень [34].

Електронний обмін документами також може бути реалізованим через автоматизовані системи, що дозволяє ефективно обмінюватися документами та

інформацією з контрагентами, банками та іншими сторонами. Це сприяє зменшенню ручної роботи, покращенню зв'язку та збільшенню швидкості обробки транзакцій.

Застосування автоматизованих систем управління розрахунковими операціями дозволяє підприємствам ефективно керувати потоками коштів, зменшувати ризики та помилки, поліпшувати звітність та аналіз, а також забезпечувати ефективну комунікацію з усіма сторонами, що беруть участь у розрахункових операціях. Інформаційні технології та програмне забезпечення відіграють ключову роль у цьому процесі.

Серед них варто відзначити електронні платіжні системи, електронні банківські системи, системи ERP, Cloud-сервіси, автоматизовані системи управління розрахунками та блокчейн.

Електронні платіжні системи, такі як PayPal, Stripe, Square та інші, дозволяють підприємствам здійснювати швидкі та зручні платежі як на внутрішній, так і на міжнародній ринках. Вони спрощують процес оплати для компаній та їх клієнтів, дозволяючи проводити операції онлайн.

Електронні банківські системи: Банки мають свої власні електронні платформи, які дозволяють підприємствам керувати своїми рахунками, виконувати перекази, контролювати рух коштів та отримувати звіти. Сюди входить онлайн-банкінг, мобільні банківські додатки та інші електронні інструменти.

Система ERP: ERP (Enterprise Resource Planning) — це програмне забезпечення, яке інтегрує всі аспекти управління підприємством, включаючи фінанси, бухгалтерський облік, управління запасами та інше. Воно дозволяє автоматизувати процес розрахунків, керувати потоком коштів та забезпечити точність та звітність.

Застосування хмарних сервісів дає можливість підприємствам зберігати та обробляти свої фінансові дані в безпечному та доступному онлайн-середовищі. Хмарні платформи, такі як Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure та Google Cloud, надають широкий спектр послуг зберігання, обробки та

аналізу даних, що дозволяє підприємствам зосередитися на своїй діяльності, не турбуючись про інфраструктуру та безпеку даних.

Спеціалізовані програмні рішення автоматизують процеси розрахунків у підприємстві, охоплюючи облік, операції платіжної системи, звітність та аналіз. Вони зменшують потребу в ручній праці та підвищують точність роботи.

Технологія блокчейн забезпечує безпеку, надійність та прозорість розрахункових операцій шляхом створення децентралізованого та незмінного запису транзакцій [11]. Це підвищує впевненість у достовірності та цілісності фінансових операцій.

Ці технології та програмне забезпечення допомагають підприємствам оптимізувати процеси розрахунків, підвищувати операційну ефективність та точність, зменшувати ризики та спрощувати управління грошовими потоками. Вибір конкретного рішення залежить від потреб, розміру та бюджету бізнесу.

Системи електронних платежів відкривають для підприємств широкі можливості для швидкого та безпечного розрахунку з контрагентами та клієнтами. Ось деякі переваги використання електронних платіжних систем, які сприяють підприємствам:

1. Швидкість і миттєвість: Системи електронних платежів дозволяють проводити миттєві трансфери коштів, зменшуючи час виконання операцій.
2. Зручність і простота використання: Електронні платіжні системи забезпечують зручність оплати, доступність операцій з будь-якого пристрою та підтримують різні способи оплати.
3. Безпека: Вони гарантують високий рівень захищеності транзакцій за допомогою різних методів шифрування та автентифікації.
4. Міжнародні платежі: Електронні платіжні системи дозволяють легко здійснювати міжнародні трансфери коштів та підтримують різні валюти.
5. Ефективність і автоматизація: Вони дозволяють автоматизувати процес розрахунків та інтегруватися з іншими фінансовими системами.
6. Витрати та економія: Використання електронних платіжних систем може знизити витрати на обробку платежів порівняно з традиційними методами

На даний час функціонують різні електронні платіжні системи, кожна з яких має свої функції та переваги. Вибір конкретної системи залежить від потреб підприємства.

Безпека електронних платежів та захист фінансових даних є надзвичайно важливими аспектами для сучасного бізнесу. Нижче перераховано деякі процеси та заходи, які використовуються для забезпечення безпеки електронних платежів та захисту фінансових даних.

Шифрування даних є вирішально важливим для збереження конфіденційності та цілісності фінансової інформації.

Багаторівневі методи автентифікації використовуються для запобігання несанкціонованому доступу до фінансових даних.

Також платіжні системи використовують механізми моніторингу та виявлення шахрайства для аналізу платіжної діяльності та виявлення підозрілих транзакцій.

Використання токенів та маскування даних дозволяють зберігати та передавати фінансову інформацію в безпечній формі.

Аудит платіжних систем та ведення журналів подій дають змогу моніторити та реагувати на будь-які підозрілі дії.

Ці заходи сприяють забезпеченню безпеки електронних платежів та захисту фінансових даних підприємств

Безпека електронних платежів та захист фінансових даних становлять ключовий аспект для сучасних платіжних систем. Підприємствам слід уважно обирати надійні платіжні системи, які гарантують високий рівень захисту та відповідають стандартам безпеки [8, с. 11].

Вивчення можливостей застосування електронних касових систем та автоматизованих методів обліку готівки може значно полегшити та покращити процес обліку готівки в підприємстві.

Використання електронно-касової системи дозволяє замінити традиційні касові апарати сучасними електронними пристроями, які мають вбудовану

програмну підтримку. Ці системи автоматично розраховують суми, зберігають інформацію про операції та забезпечують високу точність даних.

Інтеграція електронно-касових систем з платіжними терміналами робить можливим приймання платежів за допомогою платіжних карток. Це спрощує процес оплати для клієнтів і зменшує потребу в обробці готівки.

Звітування та аналіз, що забезпечують електронні касові системи, надають детальну інформацію про грошові потоки, включаючи звіти про продажі, видачі та залишки готівки. Це дозволяє підприємству здійснювати об'єктивний аналіз та приймати управлінські рішення на підставі достовірних даних.

Впровадження електронних касових систем та автоматизованих методів обліку готівки може значно підвищити ефективність та точність процесу розрахунків, скоротити час обслуговування клієнтів та знизити ризики. Перед впровадженням такої системи необхідно провести ретельний аналіз потреб, оцінити вартість та практичну здійсненність, а також належним чином навчити персонал використовувати нову технологію.

Вивчення новітніх платіжних технологій, зокрема NFC, QR-коди, мобільні гаманці тощо, важливі для того, щоб зрозуміти їх потенціал та роль у розрахункових операціях.

Наприклад, NFC (Near Field Communication) — це бездротова технологія, яка дає можливість обмінюватися даними між двома пристроями на невеликій відстані. Платежі NFC дають можливість провести безконтактні платежі, просто приблизивши до платіжного терміналу смартфон чи інший пристрій, що підтримує платіжну карту. Це швидко та просто у використанні та доступно для підтримки різними платіжними системами.

QR-коди (Quick Response) — це двовимірні штрих-коди, що можуть включати закодовану різноманітну інформацію, в тому числі деталі платежу. Їх варто застосовувати для швидких платіжних операцій. Користувач сканує QR-код спеціальним пристроєм і автоматично здійснює процес оплати.

Мобільний гаманець або програма для мобільних платежів дає можливість зберігати та управляти фінансовою інформацією на різних мобільних пристроях. Вони забезпечують оплату користувачем через підключення до банківського рахунку. Такий підхід забезпечує можливість здійснювати платежі у будь-який час і в будь-якому місці, що є надзвичайно зручним для користувачів [16, с. 5].

Нові платіжні технології, такі як оплата NFC і мобільний гаманець, надають швидкі та зручні способи оплати, що забезпечують економію часу і зусиль, що витрачаються на обробку або застосування традиційних методів оплати.

Впровадження цих нововведень відкриває для підприємств нові можливості, такі як безконтактні платежі, прийом платежів через мобільні додатки, інтеграція з електронними системами обліку і багато іншого. Це покращує спілкування з клієнтами та надає конкурентну перевагу.

Також нові платіжні технології містять вбудовані засоби безпеки, такі як шифрування даних і біометрична автентифікація, що знижує ризик шахрайства та несанкціонованого доступу до фінансової інформації.

Деякі електронні платіжні системи можуть обмежувати суму платежу або мати обмеження у сумісності з певними терміналами чи іншими платіжними системами. Це може призвести до певних обмежень у їх використанні та прийнятті.

Наявність необхідних технологій, таких як мобільні мережі, пристрої та інфраструктура, сумісні з NFC або QR-кодом, має велике значення для ефективного функціонування систем електронних платежів. Однак це може створювати обмеження для користувачів, що проживають в районах із поганою інфраструктурою.

Платежі можуть стати проблематичними у випадку втрати або крадіжки мобільного пристрою, а також у випадку відсутності доступу до Інтернету.

Крім того, технічні збої або проблеми з мережею можуть призвести до непридатності платіжної системи.

Застосування нових платіжних технологій може призвести до суттєвих витрат, які включають в себе витрати на закупівлю та налаштування необхідного обладнання, інтеграцію з існуючими системами, навчання персоналу та забезпечення безпеки даних.

Також це може потребувати змін у внутрішніх процесах підприємства. Оновлення програмного забезпечення, навчання персоналу та перегляд процедур бухгалтерського обліку можуть бути важливими аспектами впровадження нових технологій. Розуміння та навчання співробітників є ключовими для успішної імплементації цих нововведень.

Враховуючи це, перед застосуванням нових платіжних технологій підприємство повинно провести ретельну оцінку своїх потреб, ресурсів та ризиків. Успішному впровадженню та використанню цих технологій у корпоративних розрахункових операціях сприяє чітко розроблений план впровадження, а також залучення експертів і партнерів, які мають досвід роботи в сфері платіжних технологій [33, с. 184].

Удосконалення системи здійснення платіжних операцій та мінімізація відповідних ризиків – одне із найважливіших завдань підприємства. Задля цього вважаємо за доцільне наступне :

1. Встановлення системи розподілу обов'язків: Розподіл завдань між різними співробітниками та відділами допомагає уникнути можливості зловживань і шахрайства. Контроль над фінансовими процесами повинен бути розподілений між кількома особами для забезпечення взаємної незалежності та перевірки.

2. Проведення регулярних внутрішніх аудитів: Аудит може допомогти виявити потенційні недоліки в системі контролю та визначити ризики. Він забезпечує перевірку дотримання процедур і політик компанії, виявляє можливі недоліки та запропоновані вдосконалення.

3. Впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для виставлення рахунків може призвести до автоматизації процесу, що підвищить ефективність та точність операцій. Автоматизовані системи допомагають знизити вплив людського фактора, виявляють та усувають помилки швидше, а також забезпечують моніторинг грошових потоків.

4. Необхідно мати засоби моніторингу та виявлення можливого шахрайства або несанкціонованого доступу до фінансової інформації. Системи виявлення шахрайства досліджують транзакції та відповідно реагують на підозрілі дії.

5. Навчання персоналу: забезпечення високого рівня фінансової грамотності та обізнаності працівників є важливим аспектом успішного контролю та зменшення ризиків. Освіта з фінансової безпеки, розуміння ризиків та ознайомлення з політикою компанії може сприяти підвищенню усвідомленості та відповідальності у персоналу

6. Використання стандартів і правил: дотримання встановлених стандартів і нормативів, таких як PCI DSS (стандарт безпеки платіжних карток) або ISO 27001 (стандарт системи управління інформаційною безпекою), сприяє забезпеченню відповідного рівня безпеки платіжних операцій і захисту фінансових даних.

Створення резервних копій та відновлення даних дозволяє зберегти важливу інформацію та забезпечити безперебійну роботу щодо платежів та розрахунків, задля запобігання втрати даних чи форс мажорної ситуації потрібно систематично створювати резервні копії фінансової інформації і мати план відновлення.

Всі ці дії покликані удосконалити розрахункові платіжні операції на підприємстві.

В Україні удосконалення платіжних систем та інструментів триває тривалий період. Окрім використання загальносвітових новинок, оптимізацією відповідних процесів вважаємо запровадження Національної системи масових електронних платежів, яка згодом трансформувалась у Національну платіжну

систему «Український платіжний НПС «Простір» або ПРОСТІР. Національна система масових електронних платежів – це внутрішньодержавна банківська багатомітентна платіжна система масових платежів, в якій розрахунки за товари та послуги, одержання готівки та інші операції здійснюються з використанням спеціальних платіжних засобів за технологією розробленою Національним банком України. Основний продукт - це платіжні картки, які випускаються українськими банками для своїх клієнтів. Ці картки доступні для емісії у різних варіантах, зокрема з чіпом і безконтактним розрахунком, картки з магнітною смугою, кобейджингові картки і віртуальні. У системі беруть участь 50 банків та 2 небанківські установи, серед них ПАТ «Ощадбанк» АТ, «Укресімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «Дельта Банк», ПАТ КБ «Хрещатик», АТ «Імексбанк», АТ «БАНК СЧ», Акціонерний банк «Південний», ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ», АТ «Райффайзен Банк», «Полікомбанк», АТ «СКАЙ БАНК», АТ "КБ «ГЛОБУС», АТ «Мегабанк», АТ АКБ «Львів», АТ «Банк інвестицій та заощаджень», АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «Банк Кредит Дніпро» та інші. За даними на липень 2023 року, було випущено 560 тисяч карток. 2020 р. став початком застосування кобейджингової платіжної картки НПС „Простір“ — UnionPay International».

Також НБУ досліджує цифрові валюти центральних банків та активно працює над створенням власної цифрової форми національної грошової одиниці – е-гривні [10, с. 16].

Е-гривня представляє собою електронну версію гривні, що емітується Національним банком України та призначена для ефективного виконання всіх функцій грошей, доповнюючи готівкову та безготівкову форми національної валюти.

Використання е-гривні має бути зручним і доступним для всіх верств населення, юридичних осіб, державних установ, банків та небанківських постачальників фінансових послуг.

Розробка та впровадження е-гривні сприятиме: еволюції платіжної інфраструктури; цифровізації економіки; розширенню безготівкових

розрахунків та зниженню їх вартості; підвищенню рівня прозорості розрахунків; зміцненню економічної безпеки держави; підвищенню монетарного суверенітету; підтримці цінової та фінансової стабільності.

Національний банк вивчає різноманітні можливості використання е-гривні, від яких залежатиме її дизайн і основні характеристики, такі як використання е-гривні для безготівкових платежів з можливістю програмованого функціоналу; використання е-гривні в сферах, пов'язаних з обігом віртуальних активів; використання е-гривні для здійснення транскордонних платежів.

Проект "Е-гривня" розпочався у вересні 2021 року, маючи на меті визначити необхідність широкомасштабного впровадження цифрової форми гривні в Україні. У жовтні 2022 року торговельна марка "е-гривня" та "e-hryvnia" були зареєстровані ДП "Український інститут інтелектуальної власності" (УКРПАТЕНТ), яка належить Національному банку. У другій половині 2024 року відбудеться другий етап тестування функціональності е-гривні банками, небанківськими фінансовими установами та їх клієнтами.

У Національному банку України вважають, що е-гривня може мати позитивний вплив на забезпечення економічної безпеки держави, посилення монетарного суверенітету та здатність Національного банку підтримувати цінову та фінансову стабільність, що є ключовими чинниками стійкого економічного зростання. Даний платіжний інструмент продовжить напрями удосконалення розрахунків, а також цифровізації економічних процесів в Україні.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження проаналізовано системи платіжних інструментів підприємства, визначено їх сутність та роль у розрахунках. Також проаналізовано практикУ використання підприємством платіжних інструментів у розрахунках. На основі проведеного у дипломній роботі дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Платіжна система може розглядатися як економічно-соціальний інститут з набором установлених правил та діючих на їх основі соціальних суб'єктів, передусім організаційних структур. Платіжна система має за об'єкт платіжні інструменти, що являє собою засоби у конкретних форматах, які використовуються для ініціювання переказів. Ці інструменти можуть бути представлені на паперових, електронних або інших носіях. До них відносяться переказні документи, включаючи рахунки, а також електронні методи оплати. З цього погляду, розвиток платіжних інструментів відображається на еволюції розуміння поняття «платіжна система» і того, як цей розвиток сприяв змінам у загальному уявленні про платіжні системи.

2. Залежно від масштабу та складності підприємства і його сфери діяльності, система платіжних інструментів може включати різноманітні компоненти. Серед них - банківські рахунки, кредитні картки, електронні платіжні системи, чеки, електронні гроші, платіжні термінали, мобільні платежі, чеки-перекази та інші.

3. У контексті викладеного важливо відзначити, що сучасний етап еволюції правового регулювання платіжних систем в Україні характеризується двояким підходом. З одного боку, спостерігається внесення змін до законодавства у сфері надання платіжних послуг у зв'язку з воєнним станом, а з іншого боку, продовжується активна реалізація стратегії євроінтеграції, що передбачає глибоке впровадження таких заходів з метою адаптації національної моделі платіжних сервісів до відповідності з міжнародними стандартами.

4. В сучасному бізнес-середовищі ефективність розрахунків і платежів є одним з основних чинників успіху підприємств. Банківські платіжні інструменти відіграють важливу роль у розрахунковій системі, забезпечуючи швидкі, безпечні та зручні фінансові операції, які здійснюють підприємства будь-якої сфери. Підприємства лісового господарства відіграють ключову роль у забезпеченні екологічного, економічного та соціального благополуччя, сприяючи сталому розвитку та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь. Основні платіжні інструменти, що застосовуються в цій галузі, включають: банківські перекази, платіжні картки, онлайн банкінг, мобільні платежі, електронні гаманці, інструменти електронного документообігу тощо.

5. Загальний аналіз фінансових операцій Філії «Надвірнянське лісове господарство» ДП «Ліси України» показує, як витрати компанії розподіляються між різними сферами діяльності, такими як закупівля товарів і послуг, повернення заборгованості тощо.

6. В сучасних умовах в процесі функціонування підприємств виникає велика кількість проблем у функціонуванні через нестабільну політичну та економічну ситуацію, воєнні дії, браком трудових ресурсів тощо. З однієї сторони використання безготівкових розрахунків та застосування сучасних платіжних інструментів дає можливість оптимізувати фінансові операції. Проте сучасні підприємства стикаються з різними проблемами при виборі та застосуванні платіжних інструментів в розрахункових операціях.

7. Платіжні інструменти є невід'ємною складовою будь-якої системи розрахунків для підприємства, забезпечуючи швидкий і безпечний потік грошей та сприяючи ефективному обліку фінансових операцій. Сучасні світові тенденції вказують на переважання платіжних інструментів, що функціонують в процесі роботи електронних платіжних систем.

8. Застосування автоматизованих систем управління розрахунковими операціями дозволяє підприємствам ефективно керувати потоками коштів, зменшувати ризики та помилки, поліпшувати звітність та аналіз, а також забезпечувати ефективну комунікацію з усіма сторонами, що беруть участь у

розрахункових операціях. Інформаційні технології та програмне забезпечення відіграють ключову роль у цьому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова І. Постулати захисту прав споживачів фінансових послуг. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 1. С. 56—65.
2. Бабух І. Б. Інституціональний підхід до аналізу платіжної системи як самостійної сфери економічних відносин . *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2016. Вип. 2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2016_2_12
3. Балицька М. В., Бровенко К. С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 59—65.
4. Безклубий І. А. Банківські правочини : монографія. Київ : Видавничий дім «Ін Юре». 2007. 456 с.
5. Вінник О. Право цифрової економіки. *Право України*. 2021. № 6. С. 157—163
6. Вовчак О. Д. Платіжні системи: Навч. Пос. К. : Знання, 2008. 437 С.
7. Волосович С. В. Інноваційні платіжні послуги як інструмент розвитку торгівлі. *Економічний вісник Університету*. 2016. Вип. 29 (1). С. 12—18. URL : <https://economic-bulletin.com/index.php/journal/issue/view/2/evu.29.1>.
8. Гаврилюк О., Якушев О., Проданова Л., Якушева О., Козловська С. Цифровий банкінг та електронна комерція в контексті діджиталізації управління бізнесом. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 5 (40). С. 4—15.
9. Гончаренко А. С. Банківська конкуренція на ринку платіжних послуг в умовах розвитку fintech. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 3—4. С. 21—27. URL : <http://nvisnik.oneu.edu.ua/collections/2021/280-281/pdf/21-27.pdf>.
10. Гудіма Т. С., Чабан О. А. Щодо доцільності посилення дискреційних повноважень Національного банку України. *Фінансово-кредитна*

- діяльність: проблеми теорії і практики. 2021. № 4 (39). С. 12—20. URL : <https://fkd.ubs.edu.ua/index.php/fkd/article/view/3386/3283>.
11. Демчишак Н. Б., Гудима Р. П. Розвиток фінтеху в Україні та світі на основі використання технологій блокчейну і штучного інтелекту. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.2>.
 12. Дудинець Л. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 794–798.
 13. Кравченко І. С., Балакіна Ю. С. Визначення сутності поняття «платіжна система». *Фінансовий простір*. 2014. № 3 (15).
 14. Лагутін В. Д. Гроші та грошовий обіг: Навч. пос. К. : Т-во «Знання», КОО, 2019. 149 с.
 15. Мишкін Ф. С. Економічна теорія грошей, банківської справи і фінансових ринків : підручник Київ: Williams, 2007.
 16. Муравйова А. В. Банківські інновації: світовий досвід та українська практика : дис. ... канд. екон. наук. 2015. С. 12
 17. Орловський В. Інновації на виріст. *Банківські технології*. 2020. № 3. С. 26–29.
 18. Островська Н. С. Ефективність міжнародних платіжних систем в умовах сучасних інформаційних технологій .*Східна Європа: економіка, бізнес та управління* . 2018. Випуск 1 (12). С.54-58.
 19. Падалка А. М., Грибінча О., Лесік І. М., Семенда О. В., Барабаш О. О. Захист споживачів при купівлі товарів через Інтернет. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 2. С. 189—197. URL : <http://visnyk.kh.ua/uk/article/zakhist-spozhyvachiv-pri-kupivli-tovariv-cherez-internet>.
 20. Пантелєєва Н. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Вип. 3(03). С. 68–73.

- 21.Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 1. С. 15—23. URL : <http://visnyk.kh.ua/uk/article/prava-lyudini-v-tsifrovu-epokhuvikliki-zagrozi-ta-perspektivi>.
22. Пожидаєва М. А. Платіжні системи: теоретичні засади та фінансово-правове регулювання в Україні : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 348 с.
- 23.Поліщук С.П. Аналіз банкоматного еквайрингу . *Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний університет”*. Збірник наукових праць. Тематичний випуск: *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. Харків: НТУ “ХПІ”. 2006. 14(1) С. 4– 9
- 24.Попоня О. В., Шевчук О. О. Безготівкова економіка в Україні: сучасні виклики та можливості впровадження. Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «*Стратегічні перспективи розвитку промислових регіонів України в умовах економічної турбулентності*» 10 січня 2019 р.С. 476-478.
- 25.Поченчук Г. FinTech у структурі фінансової системи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 21. С. 49–55.
- 26.Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-ІХ. Офіційний вісник України. 2021. № 62. Ст. 3876. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
- 27.Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-ІІІ. Офіційний вісник України. 2001. № 20. Ст. 828. 24. Директива 2015/2366 Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 25 листопада 2015 року «Про платіжні послуги на внутрішньому ринку». URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-20152366.pdf>.
- 28.Рисін В. В., Карпець А. Р. Особливості новітніх способів відмивання грошей з використанням фінансових установ. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 132–140.

- 29.Семенов А. Ю., Бухтіарова А. Г. Вплив платіжних фінансових технологій на рівень тіньової економіки. *Вісник Одеського національного університету І. І. Мечникова. Серія Економіка*. 2020. Т. 25. Вип. 4 (83). С. 103–110.
- 30.Сопін Є. О. Напрями цифровізації сектору фінансових послуг та забезпечення ефективності платіжних операцій у цифровій економіці. *Економічний простір*. 2021. № 174. С 50–57.
- 31.Стойко О. Я. Перспективи розвитку фінтех- і банківського бізнесу в Україні. *Проблеми економіки*. 2020. № 2. С. 356–364.
- 32.Трусова Н. В., Чкан І. О. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 257–263.
- 33.Устенко М. О., Руських А. О. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності націоналізму в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2019. № 68. С. 181–192.
- 34.Щеглюк С. Д. Морфологія цифрової економіки: особливості розвитку та регулювання цифрових технологічних платформ: науково-аналітична записка / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2019. 18 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/e20190301.pdf>.
- 35.Югас Е.Ф., Попович М.С. Контроль і ревізія міжнародних розрахунків підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2014. Випуск 1 (42). С. 212-217.
- 36.Crown Land British Columbia. URL : <https://bccfa.ca/website-expands-public-review-of-crown-land-use-applications/>
- 37.Division forestière Jura bernois Organisation et tâchesю <https://www.weu.be.ch/content/dam/weu/dokumente/gs/fr/ueber-uns/awn-wabj-fr.pdf>

38. Summary outcomes of the Fourth Global Payment Systems Survey. The World Bank. 2018. December 4. URL : <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/gpss>.